

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Гуманітарно-педагогічний факультет

Кафедра технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Формування громадянської компетентності учнів старших класів
на уроках технологій засобами народних традицій

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Галузь знань – 01 Освіта /Педагогіка

Спеціальність – 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями)

Предметна спеціальність – 014.10 Середня освіта (Технології)

Освітньо-професійна програма – Середня освіта. Технології та інформатика

КвРСОТ.024055.01.12.ПЗ

Виконав: студент 2 курсу
група СОТм-24-1

Підпис Анастасія ХМАРУК

Керівник: канд. пед. наук, доцент

Підпис Олександр ЛІВШУН

Нормоконтролер:

Підпис Олена МІЩЕНКО

До захисту допускаю

Завідувач кафедри

технологічної та професійної освіти

і декоративного мистецтва

Підпис Олена САМБОРСЬКА

12 грудня 2025 р.

Хмельницький 2025

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет – Гуманітарно-педагогічний

Кафедра – Технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Галузь знань – 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність – 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями)

Предметна спеціальність – 014.10 Середня освіта (Технології)

Освітньо-професійна програма – Середня освіта. Технології та інформатика

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри технологічної
та професійної освіти і
декоративного мистецтва

Олена САМБОРСЬКА

Підпис

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

01

09

2025 р.

З А В Д А Н Н Я НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Хмарук Анастасія Максимівна

(Прізвище, ім'я, по батькові здобувача освіти)

1. Тема кваліфікаційної роботи Формування громадянської компетентності учнів старших класів на уроках технологій засобами народних традицій

Керівник роботи канд. пед. наук, доцент Лівшун Олександр Володимирович

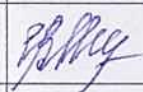

Затверджено наказом ректора університету від 25.08.2025 р. №65, додаток 1

2. Термін подання здобувачем роботи на кафедру 22.12.2025 р.

3. Вихідні дані до роботи Навчальна програма «Технології. 10–11 класи (рівень стандарту)». Міністерство освіти і науки України.

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): Формування громадянської компетентності учнів старших класів як пріоритетне завдання освітнього процесу на уроках технологій. Народні традиції як чинник впливу на формування громадянської компетентності учнів старших класів. Аналіз педагогічного досвіду вчителів технології щодо формування громадянської компетентності учнів старших класів засобами народних традицій. Теоретичне обґрунтування засобів формування громадянської компетентності учнів старших класів на уроках технологій. Методичні рекомендації щодо використання засобів формування громадянської компетентності. Експериментальна перевірка ефективності запропонованого комплекту засобів.

5. Перелік графічного матеріалу Немає
 6. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

Етапи роботи	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Перевірка академічного тексту спеціалізованими програмними засобами	Герніченко І.І.		
Нормоконтроль	Мищенко О.В.		

7. Дата видачі завдання 01.09.2025

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва розділу кваліфікаційної роботи	Терміни виконання	Прізвище
1	Вступ	16.11.2025	
2	1 розділ	20.11.2025	
3	2 розділ	22.11.2025	
4	Висновки, перелік посилань	23.11.2025	
5	Попередній захист	24.11–25.11.2025	
6	Нормоконтроль	26.11–04.12.2025	
7	Перевірка академічного тексту спеціалізованими програмними засобами	05.12–09.12.2025	
8	Рецензування	12.12–18.12.2025	
9	Захист	23–24.12.2025	

Здобувачка

(підпис)

Анастасія ХМАРУК
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Керівник кваліфікаційної роботи

(підпис)

Олександр ЛІВШУН
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційна робота присвячена проблемі формування громадянської компетенції засобами народних традицій на уроках технологій у старших класах.

У першому розділі роботи розглянуто формування громадянської компетентності учнів старших класів на уроках технології, проаналізовано народні традиції та їх вплив на формування громадянської компетентності учнів старших класів. Також опрацьовано досвід вчителів технологій щодо формування громадянської компетентності учнів старших класів.

Другий розділ роботи присвячений розробленню комплекту засобів для формування громадянської компетентності засобами народних традицій на уроках технологій. У розділі обґрунтовано комплект засобів формування громадянської компетентності та розроблено методичні рекомендації щодо їх використання. Описано результати експериментального дослідження, яке підтверджує позитивну динаміку формування громадянської компетентності на уроках технологій засобами народних традицій.

Кваліфікаційна робота виконана здобувачем другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями) кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва Хмельницького національного університету Анастасія Хмарук під керівництвом к. пед. наук, доцента Олександра Лівшуна.

Кваліфікаційна робота викладена на 103 сторінках основного тексту, містить 7 таблиць, 18 рисунків, та перелік джерел посилання, що включає 44 найменувань.

Ключові слова: громадянська компетентність , учні, вправи, навчальний модуль, народні традиції, техніки декоративно-ужиткового мистецтва.

12 грудня 2025 р.

Анастасія ХМАРУК

ЗМІСТ

	С.
Вступ.....	6
1 Формування громадянської компетентності учнів старших класів на уроках технологій засобами народних традицій як педагогічна проблема.....	10
1.1 Формування громадянської компетентності учнів старших класів як одне з провідних завдань уроків технологій.....	10
1.2 Народні традиції та їх вплив на формування громадянської компетентності учнів старших класів.....	18
1.3 Досвід вчителів технологій щодо формування громадянської компетентності учнів старших класів засобами народних традицій.....	23
2 Розроблення комплекту засобів формування громадянської компетентності учнів старших класів на уроках технологій засобами народних традицій	28
2.1 Обґрунтування засобів формування громадянської компетентності учнів старших класів на уроках технологій.....	28
2.2 Методичні рекомендації до використання комплекту засобів формування громадянської компетентності на уроках технологій.....	40
2.3 Хід та результати дослідження.....	72
Висновки.....	84
Перелік джерел посилання.....	86
Додаток А Анкета для вчителів.....	91
Додаток Б Картки-завдання.....	93
Додаток В Презентації.....	98
Додаток Г Вправи.....	101
Додаток Д Відеофрагменти.....	102

ВСТУП

У сучасних умовах трансформації освіти в Україні актуалізується завдання не лише передати учням знання, уміння і навички, а й сформувати у них цінності, які сприятимуть активній участі у житті суспільства. Однією з ключових компетентностей, які визначає «Новий державний стандарт загальної середньої освіти», є громадянська компетентність – здатність діяти відповідально в демократичному суспільстві, поважаючи права інших і дотримуючись законів.

Формування громадянської компетентності учнів старших класів – це не лише завдання уроків історії, правознавства чи громадянської освіти. Сучасна педагогіка орієнтується на інтегрований підхід, де кожен навчальний предмет може стати платформою для виховання відповідального громадянина. Особливо перспективною в цьому контексті є освітня галузь «Технології», яка не тільки розвиває практичні вміння, а й формує навички роботи в колективі, відповідальність, естетичне сприйняття та повагу до національної культури.

Звернення до народних традицій, як засобу навчання на уроках технологій, є надзвичайно актуальним. Адже саме в них зберігаються морально-етичні засади українського народу, ідеї взаємоповаги, єдності, відповідальності, трудової культури. Вивчення й відтворення традиційних ремесел (вишивка, ткацтво, гончарство, писанкарство тощо) допомагає учням не лише оволодіти навичками ручної праці, а й глибше зрозуміти національну ідентичність, сформувати внутрішню потребу збереження культурної спадщини.

Проблема формування громадянської компетентності учнів та використання народних традицій у навчально-виховному процесі висвітлена у працях вітчизняних науковців. Теоретичні засади компетентнісного підходу й громадянської освіти розглядали О. Пометун [1] і Л. Пироженко [2], Н. Вукіна, А. Єрмоленко, які наголошували на ролі активної навчальної діяльності та ціннісного осмислення культурної спадщини. Питання застосування

інтерактивних і діяльнісних методів навчання досліджували І. Гевко, С. Архипова, С. Панченков, В. Ревенко, М. Гриньова, Т. Ремех, С. Крамаченко, підкреслюючи їх вплив на розвиток критичного мислення, комунікативних умінь і соціальної активності учнів. Виховний потенціал уроків технологій, декоративно-ужиткового мистецтва та народних традицій у формуванні національної ідентичності й громадянської свідомості розкрито у працях О. Коберника, В. Омельчука, Л. Максименко, В. Онищука, О. Стрибної. Узагальнення наукових підходів зумовило вибір теми кваліфікаційної роботи «Формування громадянської компетентності учнів старших класів на уроках технології засобами народних традицій».

Актуальність обраної теми полягає в необхідності пошуку ефективних форм і методів виховання громадянської позиції у школярів. Уроки технологій, доповнені національним змістом, можуть стати потужним засобом формування свідомого громадянина – патріота, який діє з повагою до інших, готовий співпрацювати та відповідати за результати своєї праці.

Об'єктом дослідження є освітній процес учнів старших класів на уроках технологій у закладах загальної середньої освіти.

Предметом дослідження є методичні рекомендації щодо формування громадянської компетентності на уроках технологій учнів старших класів засобами народних традицій.

Мета кваліфікаційної роботи полягає в обґрунтуванні та розробленні комплекту засобів формування громадянської компетентності на уроках технологій для учнів старших класів, методичних рекомендацій щодо формування громадянської компетентності засобами народних традицій та перевірки їх ефективності.

Для досягнення цієї мети поставлені такі завдання:

– з'ясувати сутність поняття «громадянська компетентність» у науково-педагогічній літературі та з'ясувати потенціал уроків технологій у контексті громадянського виховання;

- дослідити народні традиції та їх вплив на формування громадянської компетентності учнів старших класів;

- проаналізувати досвід вчителів технології щодо формування громадянської компетентності учнів старших класів засобами народних традицій;

- обґрунтувати та розробити комплект засобів формування громадянської компетентності учнів старших класів засобами народних традицій, методичні рекомендації щодо їх використання в освітньому процесі та перевірити їх ефективність.

Методи виконання завдання: для виконання поставлених завдань використовувались теоретичні та емпіричні.

- теоретичні: аналіз методичної та науково-педагогічної літератури, який дозволив систематизувати наукові ідеї з проблем використання засобів формування громадянської компетентності на уроках технології та узагальнення досвіду їх впровадження в практику старшої школи; логіко-синтетичний аналіз за допомогою якого узагальнено положення наукової, історичної, психологічної, педагогічної та довідкової літератури, законодавчих актів України, праць учених та вчителів-практиків, вивчено шкільну документацію – навчальні програми, методичні рекомендації, підручники);

- емпіричні: бесіди, спостереження за освітнім процесом старшокласників; інтерв'ювання вчителів; метод анкетування; статистична обробка емпіричних даних; метод узагальнення інформації, який передбачав формування й обґрунтування висновків за результатами проведеного дослідження;

- аналіз наукової літератури та конспектів уроків педагогів для визначення сутності засобів формування громадянської компетентності засобами народних традицій, узагальнення отриманих результатів дослідження та формулювання висновків щодо використання інтерактивних засобів на уроках технології.

Результати кваліфікаційної роботи узагальнено та представлено у вигляді доповідей на наукових конференціях: Наукова студентська конференція секції кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва 02 травня 2025 року, XIII Міжнародній науково-практичній конференції на тему «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи» 06 – 07 листопада 2025 року.

1 ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ ЗАСОБАМИ НАРОДНИХ ТРАДИЦІЙ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

1.1 Формування громадянської компетентності учнів старших класів як одне з провідних завдань уроків технологій

У сучасних умовах розвитку українського суспільства, зокрема в контексті демократичних перетворень, євроінтеграційних процесів та викликів, пов'язаних із війною, особливої актуальності набуває формування громадянської компетентності учнівської молоді. Заклад загальної середньої освіти відіграє ключову роль у цьому процесі, адже саме в цьому віці відбувається становлення світогляду, ціннісних орієнтацій і громадянської позиції особистості. Уроки технологій мають значний потенціал для реалізації цього завдання [1].

Громадянськість – це готовність і здатність людини, громадянина до активної участі у справах суспільства і держави на основі глибокого усвідомлення своїх прав і обов'язків [2].

Громадянська компетентність визначається не лише як сукупність знань про державу, суспільство та права людини, але і як інтегральна здатність особистості діяти відповідально, морально, свідомо та активно в межах громадянського суспільства.

До фундаментальних наукових напрацювань, що заклали підґрунтя сучасного розуміння громадянської компетентності, належать дослідження провідних українських учених. Зокрема, О. Сухомлинська сформувала ціннісний підхід у вихованні громадянина, акцентуючи на ролі морально-етичних орієнтирів та духовних засад у становленні активної й відповідальної особистості. І. Бех розвинув гуманістичні основи громадянського виховання, обґрунтувавши

необхідність утвердження в освітньому процесі пріоритету особистісного розвитку, внутрішньої свободи та моральної саморегуляції учня [3].

У формуванні теоретичного підґрунтя громадянської компетентності важливу роль відіграють нормативні документи. Одним із ключових документів стала Концепція «Освіта для демократичного громадянства» Ради Європи (2000 – 2010), у якій визначено принципи демократичної участі, прав людини, міжкультурного діалогу та відповідальності громадян. Ця концепція окреслила стратегічні орієнтири для освітньої політики європейських держав, включно з Україною.

Значний внесок у стандартизацію громадянської освіти зробила Європейська рамка ключових компетентностей (2006), у якій громадянська компетентність розглядається як одна з базових для успішного функціонування особистості в демократичному суспільстві. Документ визначає структуру компетентності, необхідні знання, уміння та ставлення, що мають бути сформовані в учнів [4].

Наукові дослідження українських учених також суттєво вплинули на розвиток теорії громадянської освіти. О. Пошетун здійснила ґрунтовне вивчення структурних компонентів громадянської компетентності, механізмів її формування в освітньому середовищі та методичних підходів до організації громадянської освіти в школі [5].

Значний внесок у вивчення зарубіжного досвіду зробила О. Локшина, яка проаналізувала європейські моделі громадянської освіти, їхній зміст, ціннісні орієнтири та можливості адаптації до українського контексту [6].

Суттєвий внесок у науково-теоретичний розвиток проблеми зробили дослідники, серед яких Т. Демченко, Л. Хоружа. Їхні праці присвячені питанням громадянської освіти, ціннісного виховання, розвитку критичного мислення та формування соціальної відповідальності школярів [7].

Українська педагогиня, культурна діячка С. Русова наголошувала, що залучення національної культури та народних традицій у виховання є ключовою умовою формування свідомого громадянина та патріота. Народні

звичаї, на її думку, забезпечують органічний зв'язок між особистістю й культурно-історичним досвідом народу [8].

У сукупності ці документи й наукові дослідження формують методологічну основу сучасного підходу до розвитку громадянської компетентності учнів старших класів.

У педагогічній науці громадянська компетентність розглядається як інтегрована характеристика особистості, що зображає її готовність приймати ініціативну участь у житті демократичного суспільства, розуміти свої права та обов'язки, приймати обдумані рішення й діяти гідно до моральних, правових і суспільних норм. Це поняття охоплює комплекс знань, умінь, цінностей, ставлень і життєвих орієнтацій, які забезпечують уміння особи до обдуманого громадянської поведінки та відповідальної взаємодії з соціумом [9].

Науковці визначають громадянську компетентність як складне багатовимірне утворення, що вміщує в себе кілька взаємопов'язаних структурних компонентів.

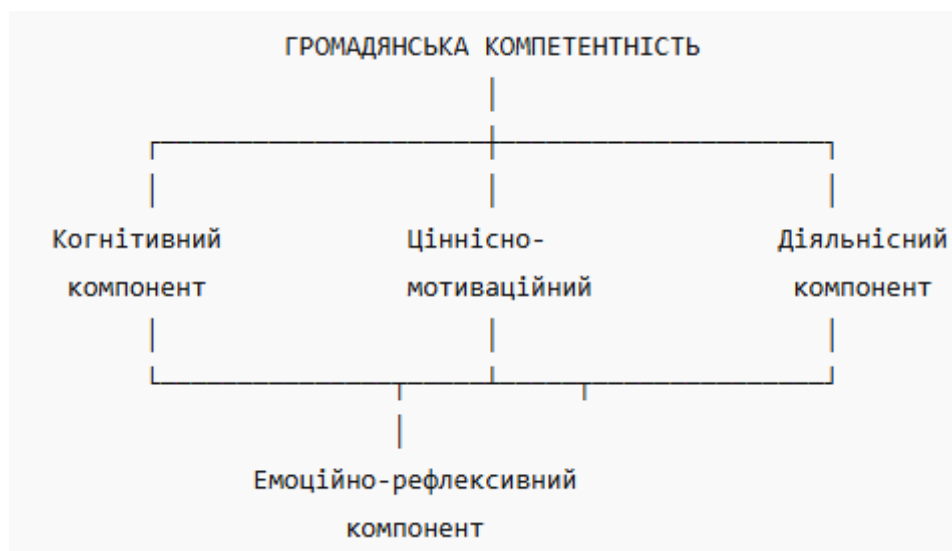

Рисунок 1.1 – Схема громадянської компетентності

Ціннісний компонент – це сукупність найважливіших цінностей, якостей, орієнтацій та переконань особистості, які формують її свідомість, мотиви поведінки та ставлення до світу.

Визначає ціннісний аспект особи ставлення до держави, суспільства, людей та культурної спадщини.

Цей компонент громадянської компетентності охоплює такі ключові цінності та установки, як повага до прав людини, толерантність і визнання культурного та соціального різноманіття. Він включає патріотизм, що розуміється як усвідомлене почуття приналежності до власного народу, а також відповідальність особистості перед суспільством. Важливим елементом є готовність дотримуватися моральних і правових норм, що забезпечує гармонійне співіснування в демократичному соціумі [10].

Когнітивний компонент – це сукупність розумових процесів, які людина використовує для пізнання світу, наприклад, мислення, пам'ять, сприйняття, уява та увага. Він охоплює здатність отримувати, обробляти та зберігати інформацію, що є основою для прийняття рішень, розв'язання проблем та формування понять.

До когнітивного компонента громадянської компетентності належать знання про основи державного устрою України, зокрема розуміння положень Конституції, законодавства, а також громадянських прав і обов'язків. Важливим є усвідомлення ролі суспільних інститутів, таких як місцеві громади, органи державної влади та волонтерські організації. Крім того, цей компонент охоплює знання про принципи демократії, соціальної відповідальності, а також ознайомлення з національною культурою, історією та традиціями, що формують ціннісну основу громадянської ідентичності [11].

Діяльнісний компонент – це процес, де людина здобуває знання та навички не шляхом пасивного отримання інформації, а через активну самостійну діяльність, пошук і застосування знань на практиці. Це означає, що учень сам, через власні зусилля, вчиться, формуючи ключові компетенції, як-от вміння самостійно вчитися, працювати в команді та інтегруватися в соціум.

Практичний компонент громадянської компетентності охоплює сукупність умінь і навичок, необхідних для активної та відповідальної участі в суспільному житті. До нього належать вміння ефективно співпрацювати в

команді, володіти комунікативними навичками та здатність конструктивно розв'язувати конфлікти мирними засобами. Важливою складовою є критичне мислення, що забезпечує вміння аналізувати інформацію та робити обґрунтовані висновки. Також цей компонент включає здатність приймати виважені й відповідальні рішення, а також володіння навичками ініціативності, лідерства та самоврядування, які сприяють формуванню активної громадянської позиції. Саме діяльнісний компонент демонструє реальну сформованість громадянської компетентності у поведінці учня [12].

Емоційно-ціннісний та мотиваційний компонент – це єдність емоційних переживань, особистісних цінностей та спонукань (мотивів), які керують поведінкою людини. Він відображає внутрішній світ людини та визначає її активність, цілеспрямованість, стійкість та ставлення до діяльності, спрямовуючи її на досягнення певних цілей, пов'язаних із задоволенням потреб і самореалізацією. Цей компонент формує внутрішню потребу брати участь у житті громади, виконувати соціальну та громадянську роль [13].

Суттєво змінила підхід до формування громадянської компетентності в освітньому середовищі повномасштабна збройна агресія російської федерації проти України. В теперішніх умовах війни питання громадянськості, патріотизму, національної ідентичності та соціальної відповідальності виходить на перший план, адже стійкість суспільства, мотивація громадян до захисту держави та здатність протистояти зовнішнім викликам залежить від рівня сформованості цих якостей [14].

Громадянська компетентність пов'язана тісно з національно-патріотичним вихованням, і це є важливим його аспектом. На сьогоднішній день особливо актуальним є усвідомлення учнями ідентичності власної культурної спадщини, тому варто приділяти більшої уваги до українських традицій, звичаїв та обрядів. Так як народні традиції не тільки відображають історію та духовний світ народу, а й є засобами морального й громадянського виховання. Додавання цих традицій у навчальний процес допомагає в

формуванні відчуття учнів приналежності до українського народу, історії та відповідальності за збереження культурної спадщини [15].

Оновлений державний освітній стандарт визначає, що громадянська компетентність має бути сформульована в усіх хто отримує освітні послуги, це вказує на її актуальність в наш час. Сучасна школа покликана формувати не лише освічену, але й соціально зрілу, відповідальну та активну особистість. У контексті реформування української освіти, зокрема імплементації Концепції «Нова українська школа», дедалі більшої ваги набуває громадянська компетентність учнів як одна з ключових компетентностей XXI століття. Саме вона забезпечує готовність учня брати участь у демократичному житті, проявляти патріотизм, дотримуватися правових норм і взаємодіяти в соціумі на основі поваги, толерантності й відповідальності [16].

Школа має бути забезпечена такими умовами, щоб покращувати та допомагати розвитку розумових і соціально-емоційних навичками здобувачів освіти. Оскільки мета освітнього процесу на сьогоднішній день не лише передати знання, а ще виховати активного, відповідального громадянина який буде здатний до участі в житті суспільства, приймати обдумані рішення, виконувати усі свої обов'язки та права [17].

Таким чином, громадянська компетентність є важливим компонентом особистого розвитку дітей які навчаються у закладах освіти а особливо в старших класах та ключовим чинником формування відповідального громадянина нашої країни. Її актуальність визначається сучасними проблемами, змінами в освіті, потребами суспільства та майбутніми цілями держави. І тому потрібно створити умови в шкільній освіті для свідомого, ціно орієнтованого та культурно ґрунтованого ставлення особистості, яка здатна діяти на благо своєї країни та суспільства.

У процесі навчання старшокласників необхідні умови, при котрих забезпечувався б їх всебічний розвиток, здатність до ініціативи, самостійності, ідейність, участь в проєктній діяльності, що є також пов'язано з громадянською компетентністю. Для успішного входження в соціум та вхід у ринок праці, де

потребують від молодого покоління, командної роботи, самостійного вирішення проблем та потреб, сформованих лідерських якостей, високого рівня професіоналізму, формування громадянської компетентності є основою та створює підґрунтя для розвитку особистості яка є відповідальною та демократичною, здатна до співпраці та обдуманого поведінки в різних ситуаціях [18].

Уроки технологій, які традиційно сприймаються як практичний компонент освітнього процесу, мають значний виховний потенціал для розвитку громадянської компетентності. Освітня галузь «Технології» орієнтована на діяльнісний, проєктний і проблемний підходи, що природно сприяють формуванню відповідальності, самостійності й уміння працювати в команді. Виконання технологічних або соціально орієнтованих проєктів створює умови для практичного засвоєння важливих громадянських умінь. Наприклад, виготовлення виробів для громади, участь у благодійних акціях, ремонт шкільного обладнання або створення продуктів для дітей з особливими освітніми потребами сприяють розвитку навичок планування, співпраці та відповідальної поведінки.

Уроки технологій, попри їх прикладний і практико орієнтований характер, відкривають надзвичайно широкі можливості для цілеспрямованого розвитку громадянських якостей учнів. Сучасний зміст технологічної освіти виходить далеко за межі традиційного виготовлення виробів, охоплюючи проєктування, моделювання, командну взаємодію, раціональне планування, відповідальне прийняття рішень, розвиток критичного мислення та творчу діяльність. У межах таких освітніх процесів учні не лише здобувають технічні вміння, а й опановують соціально значущі компетентності, що формують здатність діяти свідомо й відповідально у суспільстві [19].

Технологічна освіта в сучасній українській школі розглядається як один із важливих інструментів становлення особистості з активною громадянською позицією. Залучення учнів до реальних або наближених до реальності виробничих, соціальних і творчих процесів сприяє вихованню відповідальності за результати спільної праці, формуванню умінь конструктивно взаємодіяти в

групі, приймати рішення в умовах вибору та усвідомлювати наслідки власних дій. Окрім того, робота над проєктами, що ґрунтується на українських культурних традиціях, місцевих потребах чи суспільно корисних ініціативах, сприяє розвитку ціннісних орієнтацій, пов'язаних із громадянською участю, культурною ідентичністю та патріотизмом [20].

Таким чином, уроки технологій стають не лише простором для здобуття практичних умінь, але й ефективним освітнім середовищем для формування відповідальних, ініціативних та соціально активних громадян, здатних застосовувати набуті компетентності у житті своєї громади та суспільства загалом.

Уроки технологій повністю відповідають принципам Нової української школи, оскільки ґрунтуються на діяльнісному підході, інтегрованості змісту, компетентнісній орієнтації та педагогіці партнерства. Учні не лише засвоюють знання, а й набувають практичних умінь; навчальний процес поєднує елементи технологій, мистецтва, культури та історії; освітні результати вимірюються не тільки створеними виробами, а насамперед сформованими компетентностями; взаємодія між учителем і учнем базується на засадах співпраці та діалогу. Особливу роль відіграє використання народних традицій, що сприяє формуванню патріотизму, культурної ідентичності та ціннісних орієнтацій [21].

Формування громадянської компетентності у 10-11 класах має свої психологічні особливості. Учні віком 15–17 років переходять до етапу розвитку абстрактного та критичного мислення, набувають здатності формувати власну позицію, активно шукають свою соціальну роль і прагнуть до самоствердження. Тому у цьому віці особливо важливим є розвиток уміння вести дискусії, приймати рішення, долучатися до громадських ініціатив, брати відповідальність за власні вчинки та поважати права інших. Уроки технологій створюють умови для задоволення цих потреб через діяльнісний підхід і практичну участь у значущих видах діяльності [23].

Практичні механізми формування громадянської компетентності в уроках технологій реалізуються через соціально орієнтовані, волонтерські та

дослідницькі проекти, а також через організацію тематичних дискусій. Соціальні проекти, такі як виготовлення окопних свічок для військових, створення еко-торб у межах екологічних ініціатив, підготовка виробів для благодійних ярмарків або ремонт шкільного обладнання, сприяють розвитку відповідальності, емпатії та залученості до суспільно корисної діяльності [24].

Волонтерські практики допомагають учням усвідомити важливість підтримки найбільш вразливих груп населення, зокрема дітей-сиріт, літніх людей або тварин у притулках. Дослідницькі проекти, спрямовані на вивчення українських ремесел, орнаментів або традиційних технологій, сприяють формуванню культурної ідентичності та розумінню цінності спадщини. Проведення тематичних дискусій дозволяє учням осмислити культурні та соціальні явища, з'ясувати значення традицій, розміркувати над впливом власних дій на громаду та державу, а також визначити зміст сучасного громадянства [25].

Отже, уроки технологій є чудовою платформою для формування громадянської компетентності, оскільки поєднують теорію та практику, індивідуальну творчість і колективну діяльність, раціональний підхід і національно-культурну основу. Саме діяльнісний характер предмета дозволяє школярам «прожити» цінності громадянськості в реальних ситуаціях, що забезпечує глибинне засвоєння демократичних норм, соціальних ролей та патріотичних переконань.

1.2 Народні традиції та їх вплив на формування громадянської компетентності учнів старших класів

Народні традиції є важливою складовою духовної культури українського народу та потужним засобом виховання особистості. В умовах сучасних суспільних викликів, зокрема збереження національної ідентичності

та утвердження демократичних цінностей, звернення до народних традицій у освітньому процесі сприяє формуванню громадянської компетентності учнів старших класів.

Значення народних традицій полягає в їхній багатофункціональності. Вони виконують виховну, освітню, соціалізуючу та об'єднавчу функції, мають різноманітні форми прояву, відіграють ключову роль у збереженні культурної спадщини та формуванні духовно багатой, соціально активної й громадянсько свідомої особистості. Через народні традиції передаються моральні норми, формуються ціннісні орієнтації, національна свідомість і громадянська позиція особистості. Для молодого покоління народні традиції є важливим засобом самовизначення та ідентифікації з власним народом і державою. Їх вивчення та практичне застосування сприяють розвитку патріотизму, поваги до історії та культури, толерантності й відповідальності перед суспільством [26].

Громадянська компетентність передбачає знання й повагу до прав і обов'язків громадянина, готовність діяти в інтересах суспільства, дотримання демократичних цінностей і активну громадянську позицію. Народні традиції, закорінені в житті громади, є ефективним засобом формування цих якостей, оскільки вони виховують почуття єдності, взаємоповаги, відповідальності та солідарності [27].

За змістом і сферою прояву народні традиції поділяються на кілька основних різновидів:

- родинно-побутові традиції формують повагу до родини, старших поколінь, виховують відповідальність і моральну стійкість;
- календарно-обрядові традиції, пов'язані з народними святами та звичаями, сприяють усвідомленню спільних культурних цінностей, виховують колективізм і шанобливе ставлення до природи та праці;
- трудові традиції формують працелюбність, дисциплінованість і відповідальне ставлення до суспільно корисної діяльності;
- духовно-моральні та художньо-естетичні традиції, що відображені у фольклорі, народному мистецтві, піснях, обрядах і ремеслах. Вони сприяють

розвитку національної самосвідомості, почуття гідності, толерантності та поваги до культурної спадщини як власного народу, так і інших народів. Традиції передаються з покоління в покоління як невід'ємна частина національної ідентичності, сприяють збереженню духовності, єдності та культурної цілісності народу [28].

У сучасній українській школі народні традиції розглядаються як важливий чинник виховання, що забезпечує формування ціннісних орієнтацій учнів та сприяє їх особистісному розвитку. Звернення до традиційної культури сприяє утвердженню поваги до національної історії, культурної спадщини та державних символів, водночас формуючи відповідальне ставлення до майбутнього країни. Саме через традиції учні засвоюють морально-етичні норми, зразки поведінки та соціальні ролі, які історично визначали взаємини в українській громаді [29].

Народні звичаї й обряди мають значний вплив на розвиток громадянської компетентності, оскільки в них закладено механізми колективної взаємодії, взаємодопомоги, патріотичного виховання та відповідальності за спільне благо. Залучення школярів до традиційної культури сприяє формуванню почуття національної ідентичності: діти усвідомлюють свою приналежність до української спільноти та відчують зв'язок із попередніми поколіннями.

Важливим аспектом є й те, що народні традиції мають виражений практичний характер. Участь у виготовленні традиційних виробів, дотримання обрядових дій, реалізація елементів народної творчості у шкільних або сімейних святах підсилюють мотивацію до навчання, роблять освітній процес більш змістовним, емоційно насиченим і діяльнісно спрямованим. Через такі форми діяльності учні набувають соціального досвіду, адже більшість традицій передбачає спільну участь родини, громади або учнівського колективу [30].

Особливе місце на уроках технології посідає народне декоративно-прикладне мистецтво, яке виступає ефективним засобом формування громадянської компетентності учнів, зокрема старших класів.

Народне декоративно-прикладне мистецтво є важливою складовою культурної спадщини українського народу, що відображає його історію, світогляд, естетичні і моральні цінності. Вироби народних майстрів – вишивка, ткацтво, гончарство, різьблення по дереву, писанкарство, килимарство та інші види – поєднують у собі практичне призначення й художню виразність. У системі сучасної освіти народне декоративно-прикладне мистецтво має значний потенціал для формування громадянської компетентності учнів старших класів. Залучення старшокласників до вивчення народного декоративно-прикладного мистецтва сприяє розвитку національної самосвідомості, патріотизму та почуття гордості за культурні надбання України [31].

Вивчаючи символіку орнаментів, кольорів і форм у народному мистецтві, учні глибше пізнають духовні цінності та історичний досвід українського народу. Це формує ціннісне ставлення до традицій, сприяє усвідомленню важливості їх збереження й примноження як складової громадянського обов'язку. Практична діяльність – створення виробів у традиційних техніках, колективна та проєктна діяльність сприяє розвитку відповідальності, наполегливості, поваги до праці та результатів власної діяльності. Спільне виконання творчих завдань, участь у виставках, благодійних ярмарках, соціальних та волонтерських ініціативах сприяє формуванню навичок співпраці, комунікації, взаємодопомоги й активної громадянської позиції. Учні навчаються бачити соціальну значущість своєї творчості та її вплив на життя громади [32].

У процесі виготовлення виробів декоративно-прикладного мистецтва розвивається естетичний смак, толерантність і повага до культур інших народів, водночас утверджуючи цінність власної національної культури. Це сприяє становленню особистості, здатної до конструктивного діалогу, усвідомленого вибору та відповідальної громадянської поведінки [33].

Використання засобів народних традицій на уроках технології у процесі формування громадянської компетентності виступає дієвим засобом ще і тому що формує в учнів відповідальне ставлення до праці, наполегливість, уважність

і повагу до результатів власної роботи та праці інших. Робота над індивідуальними й груповими проектами сприяє розвитку навичок співпраці, взаємодопомоги, комунікації та прийняття спільних рішень, що є важливими складниками громадянської компетентності.

Відтак народне декоративно-прикладне мистецтво є ефективним засобом формування громадянської компетентності учнів старших класів. Його інтеграція в освітній процес створює умови для виховання свідомих, патріотично налаштованих і соціально відповідальних громадян України.

Таким чином, народні традиції виступають потужним засобом виховання, що поєднує культурний, соціальний та громадянський компоненти. Їхній виховний потенціал є унікальним і малозамінним сучасними педагогічними методами, оскільки саме вони забезпечують глибинний зв'язок між поколіннями, сприяють формуванню цілісного світогляду та виховують особистість, здатну усвідомлено діяти в демократичному суспільстві.

Інтеграція народних традицій у процес навчання технологій у старших класах сприяє не лише засвоєнню учнями технологічних знань і практичних умінь, але й формуванню ключових елементів громадянської компетентності: ціннісного ставлення до культурної спадщини, відповідальності, соціальної активності та усвідомлення власної ідентичності. Ефективність такого підходу значною мірою залежить від того, наскільки системно та цілеспрямовано традиційні елементи включені в кожен етап уроку.

Отже, системне використання народних традицій на всіх етапах уроку технологій у учнів старших класів забезпечує комплексний вплив на формування громадянської компетентності учнів. Воно сприяє розвитку національної самосвідомості, критичного мислення, відповідальності, соціальної активності та поваги до власної культурної спадщини. Такий підхід дозволяє розглядати урок технологій не лише як практично-прикладну діяльність, а як важливий інструмент культурного виховання та громадянського становлення сучасного учня.

1.3 Досвід учителів технологій щодо формування громадянської компетентності учнів старших класів засобами народних традицій

Інтеграція українських народних традицій у освітній процес дисципліни «Технології» є ефективним засобом формування громадянської компетентності старшокласників. У різних регіонах України вчителі активно впроваджують елементи національної культури у зміст практичних робіт, проєктну діяльність, творчі завдання та виховні заходи. Найбільш показові приклади педагогічних практик свідчать про ефективність використання народних традицій у формуванні громадянської компетентності.

Вчителька технологій Л. Шемелюк у своїй практичній діяльності на уроках використовує проєктну діяльність, майстер-класи, виставки. З точки зору практики, вчителька пропонує виконувати декоративні орнаменти на макетах сорочок і рушників як освітній модуль. Її підхід поєднує практичні навички (вишивання, оформлення) зі змістовними дослідженнями символіки та регіональних особливостей [34].

Учителька у своєму педагогічному блозі систематично ділиться методичними напрацюваннями щодо використання народних традицій у навчальному процесі. Вона пропонує учням створювати орнаменти на макетах сорочок, рушників, декоративних виробів, акцентуючи увагу на семантиці українських символів – «дерево життя», «барвінок», «сонце», «берегиня», «кривулька» тощо.

На уроках учні не лише виконують технічну роботу, а й аналізують походження орнаментів різних регіонів України, порівнюють їх, обговорюють культурні особливості Полісся, Поділля, Гуцульщини, Слобожанщини. Такий підхід сприяє формуванню в учнів національної свідомості, поваги до культурної спадщини та розуміння відповідальності за її збереження.

Завдяки практичній діяльності школярі усвідомлюють, що традиційні символи є невід'ємною частиною української ідентичності та формують

зв'язок поколінь. Учителька підкреслює, що робота з орнаментами розвиває в учнів здатність до аналізу культурних явищ, уміння аргументувати власну позицію та цінувати надбання українського народу, що є складовими громадянської компетентності.

Вчитель технологій Л. Переясловець з м. Дніпра на своїх уроках з дітьми виготовлює народні вироби – такі як, ляльки – мотанки та інше. Її уроки поєднані з теоретичними елементами: історія, народознавство, дослідницька робота, реферати, вивчення символів. Учні долучаються до дослідження культури, розуміють історичне значення традицій, відчують власну причетність до національної спадщини – це формує уважне ставлення до культури, повагу до коріння, ідентичність [35].

Вчитель Н. Шмалюк (Дунаєвецька ЗОШ №2, Хмельницька обл.) проводить майстер-класи із виготовлення ляльок-мотанок для учнів і навіть для переселенців/гостей громади, як частину гурткової роботи або позаурочної діяльності. Через практику виготовлення оберегів діти (та залучені дорослі) отримують досвід збереження культури, передачі традицій, співпраці, соціального служіння – що корелює з громадянською активністю та відповідальністю [36].

Аналіз матеріалів уроків технологій, опублікованих на освітніх порталах, засвідчує, що значну увагу вчителі приділяють ознайомленню дітей з традиційними українськими ремеслами. Зокрема, учні виконують творчі роботи з виготовлення сюжетних витинанок, характерних для різних регіонів України, вчаться створювати елементи українського декоративно-ужиткового мистецтва, знайомляться з основами символіки народного орнаменту.

Зрозумівши що навчальна програма є і так насичена і вчителям потрібно розробити засоби щоб дітей не перенавантажувати великою кількістю інформації, за керівництва Л. Гриневич МОН запропонувало розробити типові вправи, які вчителі можуть модифікувати під свої потреби. Однією із таких розробок є накопичений досвід педагогів з усієї країни та систематизований у сучасній інтерактивній подачі за допомогою тулбоксу.

Тулбокс – це збірка вправ та матеріалів для формування та оцінки громадянських компетентностей на різних предметах у школі та в рамках позаурочної і позашкільної програми. Всі вправи розроблені або модифіковані вчителями-практиками [37].

До цього долучились програма підтримки освіти реформи в Україні «Демократична школа». І за кілька перших місяців вони підготували і видали збірку з 80 – ти вправ для усіх вчителів – предметників, які допоможуть їм поєднати громадянську компетентність із предметними знаннями.

Розроблений сайт дуже зручний та практичний оскільки дозволяє як користуватися готовими вправами так і розміщувати свої власні вправи, для користування іншим вчителям.

Аналіз матеріалу сайту уможливив ознайомитися із досвідом формування громадянської компетентності на уроках технології засобами народних традицій інших вчителів технології нашої країни.

Директор П'ядицького ліцею імені Степана Мельничука В. Костюк використовує вправи розроблені до конкретних тем та уроків. Вправи дають змогу формувати громадянську компетентність та активізують дітей і роблять їхнє навчання цікавіше та різноманітніше. Застосування вправ допомагає вчителю розрядити серйозну атмосферу в класі, переключити увагу, дати перепочити, додатково мотивувати, і тоді основна частина матеріалу сприймається дітям легше. Також вправи допомагають зблизитись зі своїми учнями та зрозуміти їх краще [38].

Вчителька Миколаївської школи ЗОШ№29 С. Братошевська ділиться що у своїй практичній діяльності намагається інтегрувати громадянську освіту в щоденне навчання. Вчителька на основі вправ які уже існували розробляла власні свої вправи. Вона вважає що саме вправи та процес їх виконання учнями старших класів розвиває у них відповідальність як ключовий складник громадянської компетентності [39].

Вчитель технологій А. Кучманіч на уроках реалізує з учнями кулінарні проєкти, які допомагають учням глибше ознайомитися з народними звичаями

та історичною спадщиною. крім кулінарних майстер-класів, ще велику увагу приділяє декоративно-ужитковому мистецтву. Створює різноманітні обереги, які несуть у собі сакральне значення та передають мудрість предків. Виготовляють ляльки-мотанки і вважаю що це не лише творчий процес, а й спосіб ознайомлення з давніми символами оберегів, які захищали українців протягом століть. Підкови на щастя, дощечки-обереги – усе це допомагає учням глибше усвідомити культурні коди української нації. Такі проєкти розвивають не лише практичні навички, а й емоційний інтелект, повагу до спадщини та бажання продовжувати традиції [40].

Такі уроки формують важливі складові громадянської та соціальної компетентностей:

- уміння працювати в команді під час створення колективних композицій;
- усвідомлення культурного розмаїття України та цінності регіональних традицій;
- розвиток толерантного ставлення та здатності до діалогу;
- розуміння значення культурної спадщини як частини суспільної відповідальності.

В Охтирській загальноосвітній школі I-II ступенів №6 на уроках технологій використовують декоративно-ужиткове та ремісничє мистецтво для формування національних цінностей. Вчителі технологій рекомендують виготовляти вироби, притаманні українській культурі: національний одяг/вишивка, обереги, сувеніри, предмети інтер'єру, сувеніри, вироби до свят. Так як така діяльність має не просто хобі-характер, а виховний: через роботу з культурними символами учні долучаються до історії, культури, усвідомлюють цінність національного, а не лише утилітарного. Уроки передбачають не лише технічну сторону – шиття, аплікацію – але й ознайомлення з історією культури, обговорення значення символів, традицій, обрядів, що дає змогу учням зрозуміти свої коріння та власну культурну ідентичність [41].

Педагоги відзначають, що робота з народним мистецтвом підвищує мотивацію учнів та сприяє позитивному ставленню до навчання. Відтак у школах України широко застосовуються різні методичні формати, спрямовані на формування громадянської компетентності старшокласників засобами народних традицій. До найбільш ефективних належать:

Учні створюють творчі проекти, у яких поєднують практичні технологічні навички з елементами українського орнаменту, писанкарства, ткацтва, вишивки чи декоративних технік. Під час виконання проектів учні досліджують історичні джерела, особливості регіональних традицій, що розвиває вміння працювати з інформацією, критично мислити, робити висновки та презентувати результати своєї діяльності.

Проведення майстер-класів із виготовлення ляльок-мотанок, дідухів, різдвяних та великодніх виробів сприяє формуванню емпатії, ціннісного ставлення до звичаїв та обрядів. Учні отримують можливість відчувати себе носіями українських традицій і розуміти їхнє символічне значення у сучасному суспільстві.

Шкільні етнографічні виставки та творчі ярмарки, де учні презентують власні вироби, сприяють розвитку навичок самопрезентації, комунікації, відповідальності та командної взаємодії. Такі заходи створюють простір для усвідомлення значущості української культури в житті школи та громади.

Отже, аналіз реального досвіду українських учителів технологій свідчить, що інтеграція народних традицій у навчання не лише сприяє розвитку творчих і технологічних навичок, а й формує у старшокласників важливі компоненти громадянської компетентності. Завдяки ознайомленню з культурною спадщиною учні розвивають почуття національної ідентичності, повагу до традицій, здатність діяти на благо громади та відповідально ставитись до культурних надбань свого народу.

2 РОЗРОБЛЕННЯ КОМПЛЕКТУ ЗАСОБІВ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСАХ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ

2.1 Обґрунтування засобів формування громадянської компетентності учнів старших класів на уроках технологій

У сучасних умовах розвитку українського суспільства особливої актуальності набуває формування громадянської компетентності молоді як здатності свідомо реалізовувати свої права й обов'язки, брати активну участь у суспільному житті, приймати відповідальні рішення та діяти відповідно до демократичних цінностей. Старша школа є важливим етапом становлення особистості, тому саме в цей період необхідно цілеспрямовано формувати громадянські якості учнів. Значний потенціал у цьому процесі мають уроки технологій, які поєднують практичну діяльність, проєктне навчання та соціально орієнтований зміст.

У процесі модернізації освітнього простору України особливої значущості набуває формування громадянської компетентності учнів старших класів, що передбачає здатність особистості до активної участі в суспільному житті, усвідомлення демократичних цінностей, соціальної відповідальності та готовності до прийняття зважених рішень. У цьому контексті уроки технологій мають значний виховний потенціал, оскільки поєднують практичну діяльність, творчість та використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Саме такі уроки створюють умови для формування громадянської компетентності через залучення учнів до практичної, колективної та суспільно корисної діяльності. На відміну від суто теоретичних дисциплін, технологічна освіта орієнтована на реальні життєві

ситуації, що дозволяє учням усвідомити зв'язок між власною діяльністю та потребами громади, держави, суспільства в цілому.

У ході практичної діяльності старшокласники набувають цінного досвіду відповідального ставлення до праці, спільної взаємодії в колективі та дотримання встановлених норм і правил. Ці аспекти є ключовими для розвитку громадянської культури. Особливу важливість має той факт, що результати виконаної роботи набувають конкретного матеріального або соціального вираження, що посилює мотивацію та допомагає усвідомити власну роль і значення як частини громади.

Народні традиції посідають особливе місце у формуванні громадянської компетентності, вони є носіями історичного досвіду, культурним спадком що тримає в собі сенс і соціальні норми нашого народу. Формування ціннісного ставлення до культурної спадщини відбувається через звернення до традиційних видів декоративно-ужиткового мистецтва, ремесел і символів. Тому постає проблема у створенні розробленого спеціального комплексу засобів, який дозволить системно й методично доцільно інтегрувати народні традиції в освітній процес уроків технологій.

Комплект засобів формування громадянської компетентності учнів старших класів засобами народних традицій ми розглядаємо як поєднання традиційних та інноваційних підходів до навчання, що забезпечує активну участь учнів у навчально-виховному процесі та сприяє формуванню стійкої громадянської позиції.

Провідне місце у формуванні громадянської компетентності учнів посідають засоби які пов'язані з виготовленням виробів декоративно-ужиткового мистецтва на основі народних традицій. Адже практична робота з традиційними матеріалами та технологіями сприяє розвитку відповідальності, працьовитості, здатності до співпраці, а також формує усвідомлення цінності ручної праці як важливого чинника культурної та громадянської самоідентифікації.

Із вище зазначеного найбільш доречними при формуванні громадянської компетентності на уроках технології на наш погляд будуть такі

засоби навчання, а саме: презентації, інструкційні картки, ігри, вправи, відео фрагменти. Оскільки саме ці засоби дозволяють об'єднувати елементи народних традицій у зміст уроків технологій, що сприяє усвідомленню учнями вартості української культури, формуванню почуття причетності до української громади та розвитку активної громадянської позиції.

Реалізація навчальних презентації, інструкційні картки, ігор, навчальних вправ, відеофрагментів на уроках технологій здійснювалася відповідно до тематики програми технології (рівень стандарту), що подано в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Комплект засобів для формування громадянської компетентності

№	Тема	Засіб розвитку громадянської компетентності	Характеристика використання засобу	Етап уроку	Очікуваний результат
1	2	3	4	5	6
1	Презентація «Вишивка як вид декоративно-ужиткового мистецтва»	презентація	Візуальний і теоретичний матеріал, що розкриває історію, техніку та символіку української вишивки як складової національної культури	Вивчення нового матеріалу	Усвідомлення вишивки як елемента культурної спадщини, формування національної ідентичності
2	Презентація «Орнамент. Види симетрії. Види орнаменту»	презентація	Систематизація знань про орнамент, симетрію та їх застосування в народному й сучасному дизайні	Практична робота	Формування цілісного уявлення про орнамент як культурний код
3	Презентація «Види зачісок: народні традиції та їх культурне значення»	презентація	Розкриття значення народних зачісок як елементів культурної ідентичності та соціальної комунікації	Засвоєння нового матеріалу	Розвиток культурної обізнаності, національної самосвідомості
4	Інструкційна картка виготовлення селянки	Інструкційна картка	Поетапний алгоритм виготовлення прикраси з урахуванням традиційної символіки та правил безпеки	Практична робота	Формування відповідальності, послідовності дій, поваги до традицій
5	Інструкційна картка виготовлення панно інтер'єрного призначення	Інструкційна картка	Аналіз символів української вишивки та їх ціннісного змісту через роботу з картками	Засвоєння нового матеріалу, практична робота	Розвиток естетичного смаку, громадянської відповідальності за результат

Кінець таблиці 2.1.

1	2	3	4	5	6
6	Інструкційна картка приготування борщу	Інструкційна картка	Технологічна послідовність приготування традиційної української страви з дотриманням санітарних норм	Практична робота	Усвідомлення цінності кулінарної спадщини, формування культури праці
7	Гра «Розшифруй символ»	Навчальні ігри,	Аналіз символів української вишивки та їх ціннісного змісту через роботу з картками	Узагальнення і систематизація знань	Формування культурної свідомості та громадянської компетентності
8	Гра «Колірна головоломка»	Навчальні ігри	Створення кольорових композицій на основі традиційних орнаментів	Засвоєння нового матеріалу, практична робота	Розвиток колористичного мислення, поваги до народної естетики
9	Гра «Народна палітра»	Навчальні ігри	Аналіз традиційних кольорових поєднань і створення власних дизайнерських рішень	Вивчення нового матеріалу,	Усвідомлення символіки кольорів і культурної спадщини
10	Вправа «Аналіз орнаменту»	Вправа	Аналіз структури, симетрії та символіки народних орнаментів	Засвоєння нового матеріалу	Розвиток аналітичного мислення та культурної обізнаності
11	Вправа «Символіка кольору»	Вправа	Визначення значення кольорів у традиційному мистецтві	Засвоєння нового матеріалу	Формування ціннісного ставлення до культури
12	Вправа «Традиції в сучасності»	Вправа	Порівняння народних і сучасних елементів зовнішнього вигляду	Вивчення нового матеріалу	Усвідомлення спадкоємності культурних традицій
13	Відеофрагмент «Техніки української вишивки»	Відеофрагмент	Демонстрація автентичних технік і виробів	Вивчення нового матеріалу	Підвищення мотивації та наочності навчання
14	Відеофрагмент «Борщ як елемент культурної спадщини»	Відеофрагмент	Приклади трансформації народних мотивів у сучасному мистецтві	Вивчення нового матеріалу	Формування здатності до творчого переосмислення традицій

Одним із ефективних засобів формування громадянської компетентності є використання мультимедійних презентацій.

Навчальні презентації поділяються на типи:

- за призначенням (лекційні, тестові, для самостійної роботи);
- за способом подання (з супроводом, слайд-шоу);
- за засобами (текстові, мультимедійні).

Їх використовують для візуалізації, поглиблення розуміння, перевірки знань, організації самостійної діяльності (ілюстрації, тести, тренінги), а особливості використання включають дотримання балансу між візуалом і текстом, використання інтерактиву та відповідність віку аудиторії для ефективного засвоєння матеріалу.

Презентації на уроках технологій виступають не лише як засіб подання навчального матеріалу, а й як інструмент активізації пізнавальної діяльності учнів, розвитку їхньої комунікативної культури та громадянської позиції. Під час демонстрування презентаційних матеріалів їх аналізу та опрацювання учні вчаться аналізувати й критично оцінювати інформацію різного характеру в залежності від теми, ознайомлюватись з історією, цікавими фактами, технологічними процесами, з нормативно-правовими актами, статистичними даними, прикладами з життя громади та держави. Це сприяє формуванню інформаційної та правової складових громадянської компетентності.

Використання учнівських презентацій сприяє розвитку соціальної активності та відповідальності. Тематика презентацій може бути пов'язана з актуальними суспільними питаннями, технологічними процесами, екологічною безпекою та ін. У процесі роботи з презентацією учні усвідомлюють значення технологічних рішень для вирішення суспільних проблем, формують навички колективної роботи, толерантного спілкування та демократичного обговорення.

Презентації як форма представлення навчальної інформації сприяють розвитку комунікативної компетентності, уміння аргументовано висловлювати власну позицію, відстоювати ідеї та поважати думку інших. Обговорення презентацій у формі дискусій або рефлексії формує в учнів навички участі в громадянському діалозі, що є важливою складовою громадянської компетентності.

Крім того, презентації дозволяють реалізувати міжпредметну інтеграцію уроків технологій з громадянською освітою, економікою, екологією, інформатикою. Такий підхід сприяє цілісному розумінню

суспільних процесів і формує усвідомлення ролі технологій у розвитку демократичного суспільства. Учні вчаться бачити взаємозв'язок між власною навчальною діяльністю та реальними потребами суспільства і держави.

Отже, використання презентацій на уроках технологій є педагогічно доцільним і ефективним засобом формування громадянської компетентності учнів старших класів. Воно сприяє розвитку критичного мислення, соціальної відповідальності, активної громадянської позиції та готовності до свідомої участі в житті суспільства, що відповідає завданням Нової української школи та сучасним освітнім викликам.

Ще одним ефективним засобом у формуванні громадянської компетентності є використання інструкційних карт.

Інструкційні картки поділяються на:

- інформаційні (для загального розуміння процесу чи об'єкта);
- технологічні (детальний опис кроків, матеріалів, часу для виробничих завдань);
- операційні (окремі етапи).

Вони використовуються для стандартизації процесів, навчання, контролю якості та автоматизації, допомагаючи учням самостійно виконувати завдання за чіткими інструкціями.

Інструкційні карти на уроках технологій виступають засобом організації самостійної та колективної діяльності учнів, що сприяє формуванню таких важливих складових громадянської компетентності, як відповідальність, дисциплінованість, дотримання правил і норм. Працюючи з інструкційною картою, учні навчаються діяти відповідно до визначених вимог, усвідомлювати значення правил безпеки, стандартів якості та технологічної дисципліни, що є аналогією дотримання законів і норм у суспільному житті.

Використання інструкційних карт сприяє розвитку свідомості учнів. Ознайомлення з вимогами, умовами та обмеженнями, зазначеними в карті, формує розуміння необхідності виконання встановлених правил задля

досягнення результату. Таким чином учні усвідомлюють взаємозв'язок між особистою відповідальністю та безпекою, добробутом інших членів колективу, що є важливою складовою громадянської компетентності.

Ефективність інструкційної карти полягає також у тому що вона є засобом формування навичок самоконтролю та самоорганізації. Виконуючи завдання за поетапними інструкціями, учні навчаються планувати власну діяльність, контролювати її результати, оцінювати відповідність виконаної роботи встановленим критеріям. Це сприяє розвитку відповідального ставлення до праці та формуванню готовності приймати обґрунтовані рішення, що є характерними ознаками активного громадянина. Особливої цінності набувають інструкційні карти, зміст яких має соціально орієнтований характер. Наприклад, карти з виготовлення виробів, облаштування освітнього простору сприяють усвідомленню учнями суспільної значущості власної діяльності. У такому випадку інструкційна карта стає не лише технічним, а й виховним засобом, що формує активну громадянську позицію.

До позитивних сторін використання інструкційних карт можна віднести і те що вони створюють умови для реалізації принципів демократичного навчання. Учні можуть брати участь у спільному обговоренні змісту карт, доповнювати їх, пропонувати зміни або альтернативні способи виконання завдань. Це розвиває навички співпраці, поваги до думки інших та участі у колективному прийнятті рішень.

Використання інструкційних карт на уроках технологій є педагогічно обґрунтованим засобом формування громадянської компетентності учнів старших класів. Вони сприяють вихованню відповідальності, правосвідомості, уміння діяти за правилами, співпрацювати та усвідомлювати суспільну значущість власної діяльності, що відповідає завданням Нової української школи та сучасним потребам українського суспільства.

У контексті становлення громадянського суспільства в Україні особливої актуальності набуває формування громадянської компетентності учнів старших класів, що передбачає усвідомлення національної ідентичності,

повагу до культурної спадщини, активну громадянську позицію та відповідальне ставлення до суспільних цінностей. Уроки технологій мають значний потенціал для реалізації цих завдань, зокрема через використання навчальних ігор, які інтегрують народні традиції, звичаї та елементи української культури.

Навчальна гра – це вид діяльності, що поєднує ігровий процес із засвоєнням знань та розвитком навичок, створюючи умови для пізнання світу, формування особистості та активного навчання за допомогою ігрових елементів, правил, дій та результатів, що можуть бути як дидактичними (знання), так і розвиваючими (пам'ять, мова), і виховними (самостійність, співпраця).

Навчальна гра є педагогічно організованою формою ігрової діяльності, у якій ігрові дії підпорядковані навчальній меті та спрямовані на досягнення чітко визначеного дидактичного результату. Вона забезпечує засвоєння знань, формування умінь і навичок, підвищує пізнавальну активність і мотивацію учнів до навчання.

Навчальна гра як дидактичний засіб сприяє активному залученню учнів до освітнього процесу, створює умови для емоційно ціннісного сприйняття навчального матеріалу та формування стійких громадянських якостей. Залучення народних традицій у зміст ігрової діяльності на уроках технологій сприяє усвідомленню учнями значення культурної спадщини як важливого елементу національної єдності та громадянської ідентичності.

Під час ігрової діяльності, що моделює традиційні види української праці (ремесла, обрядові дійства, родинно-побутові традиції), учні засвоюють соціальні норми та цінності, притаманні українському народу: взаємодопомогу, колективізм, відповідальність за спільну справу, повагу до старших та результатів праці. Такі ігри сприяють формуванню соціальної складової громадянської компетентності та розумінню ролі особистості в житті громади.

Гра як форма організації діяльності створює умови для розвитку комунікативних умінь і навичок демократичної взаємодії. У процесі гри учні

навчаються домовлятися, розподіляти ролі, дотримуватися правил, що є аналогією функціонування громадянського суспільства та правової держави. Дотримання ігрових правил формує правосвідомість і повагу до норм, що регулюють суспільні відносини.

Використання народних традицій у навчальних іграх на уроках технологій сприяє вихованню патріотизму та національної самосвідомості. Ознайомлення з традиційними технологіями виготовлення виробів, символікою орнаментів, народними звичаями та обрядами формує в учнів ціннісне ставлення до культурної спадщини українського народу та усвідомлення відповідальності за її збереження й розвиток. Це є важливою складовою громадянської компетентності в умовах сучасних викликів для України.

Крім того, навчальна гра на основі народних традицій дозволяє реалізувати міжпредметну інтеграцію уроків технологій з історією України, громадянською освітою, мистецтвом та культурологією. Такий підхід забезпечує цілісне сприйняття навчального матеріалу та сприяє формуванню в учнів здатності застосовувати набуті знання й уміння у реальних життєвих ситуаціях.

Навчальна вправа на уроках технологій виступає цілеспрямованою формою організації діяльності учнів, спрямованою на закріплення знань, формування практичних умінь і розвиток ціннісних орієнтацій.

Навчальні вправи – це цілеспрямоване багаторазове повторення певних дій, операцій або завдань, які організуються педагогом для формування, закріплення та вдосконалення умінь, навичок, а також для розвитку пізнавальних здібностей учнів. Вони є важливим практичним засобом навчання, що допомагає перетворити теоретичні знання на практичні навички.

На уроках технологій використовують різноманітні вправи:

- відпрацювання практичних навичок (шиття, в'язання);
- інтерактивні ігри та змагання («Хто швидше?», «Мозаїка», «Аукціон»);
- творчі завдання (конструювання, моделювання);
- дискусії (обговорення, дебати);

- робота в групах (навчаючи-учусь, мозковий штурм);
- використання цифрових інструментів для розвитку критичного мислення та формування практичних навичок.

Залучення народних традицій у зміст вправ дозволяє поєднати технологічні операції з усвідомленням історичного, культурного та соціального значення праці українського народу. Це сприяє формуванню в учнів поваги до національних цінностей і розвитку громадянської самосвідомості.

Під час виконання навчальних вправ, заснованих на традиційних видах діяльності (вишивка, ткацтво, різьблення, писанкарство, народна іграшка, кулінарні традиції), учні засвоюють норми спільної праці, взаємодопомоги, відповідальності за результат роботи. Їх розробку для уроку технології необхідно побудувати таким чином щоб учні виконуючи вправи, що відтворюють елементи традиційної праці, це якраз і сприятиме формуванню громадянської компетентності, наприклад:

- орнаментування за народними мотивами;
- виготовлення оберегів, іграшок, предметів побуту;
- використання символіки української культури.

Такі вправи формують соціальну складову громадянської компетентності, адже учні усвідомлюють значення колективної діяльності та власного внеску у збереження культурної спадщини громади. Вправи з народознавчим компонентом сприяють розвитку правової та моральної свідомості. Дотримання послідовності дій, правил безпеки, технологічних вимог і традиційних канонів формує в учнів повагу до норм і правил як необхідної умови гармонійного співжиття в суспільстві. Усвідомлення того, що народні традиції передаються з покоління в покоління та потребують відповідального ставлення, сприяє формуванню громадянської відповідальності. Виконання навчальних вправ також розвиває самостійність, працелюбність і здатність до самооцінювання. Аналіз результатів власної діяльності, порівняння їх із традиційними зразками або встановленими

критеріями якості формує в учнів уміння критично оцінювати свою працю та приймати обґрунтовані рішення. Це є важливою складовою активної громадянської позиції.

Навчальні вправи, побудовані на народних традиціях, забезпечують міжпредметну інтеграцію уроків технологій з історією України, громадянською освітою, мистецтвом та культурологією. Такий підхід сприяє цілісному сприйняттю національної культури та усвідомленню її ролі у формуванні громадянської ідентичності сучасного українця.

Використання відео фрагментів на уроках технології, що відображають народні традиції, звичаї та ремесла, сприяє поєднанню технологічної освіти з національно-патріотичним вихованням і відповідає завданням Нової української школи.

Навчальні відео фрагменти – це короткі відеоматеріали, що використовуються для передачі знань, пояснення складних концепцій, демонстрації процесів (дослідів, програм, обладнання) та розвитку навичок, включаючи відеолекції, скрінкасти, інфографіку, 3D-анімацію та інтерактивні ролики, з метою зробити процес навчання більш наочним, цікавим та ефективним, використовуючи можливості візуалізації.

В залежності від мети відео фрагменти поділяються на такі види: від традиційних відеоуроків і інтерактивних відео, що залучають учня, до анімаційних роликів, які спрощують складні концепції, технологічних фіксацій (процесів, подій) та навіть відео-таймлайнів чи масштабування для детального вивчення.

При вивченні будь якої теми освітньої програми технології короткі відео доречно демонструвати на початку або в середині уроку у відповідності до теми, наприклад про:

- традиційні ремесла України;
- народні звичаї та обряди, пов'язані з працею;
- майстрів-носіїв традицій.

Відео фрагменти як дидактичний засіб забезпечують наочність, емоційну насиченість та доступність навчального матеріалу. Перегляд відеоматеріалів, що демонструють традиційні технології виготовлення виробів, народні обряди, особливості побуту та праці українців у різні історичні періоди, сприяє глибшому усвідомленню культурної спадщини народу. Це формує в учнів ціннісне ставлення до національних традицій і сприяє розвитку громадянської самосвідомості. Використання відеофрагментів на уроках технологій сприяє розвитку соціальної та громадянської активності учнів. Аналіз побаченого, обговорення ролі народних традицій у житті громади, порівняння традиційних і сучасних технологій стимулюють критичне мислення та формують здатність до аргументованого висловлення власної позиції. Такі види діяльності розвивають навички участі в демократичному діалозі, що є важливою складовою громадянської компетентності.

Відеоматеріали також сприяють формуванню відповідального ставлення до збереження культурної спадщини. Усвідомлення того, що народні традиції та ремесла є частиною нематеріальної культурної спадщини України, формує в учнів готовність брати участь у її збереженні та популяризації. Це сприяє вихованню патріотизму, поваги до історичного минулого та відповідальності за майбутнє своєї держави. Забезпечують можливість міжпредметної інтеграції уроків технологій з історією України, громадянською освітою, мистецтвом, етнографією та медіаосвітою. Робота з відео сприяє розвитку медіаграмотності, уміння критично оцінювати інформацію, розрізняти автентичні джерела від спрощених або викривлених інтерпретацій народних традицій.

Отже, виокремлені засоби формування громадянської компетентності учнів старших класів засобами народних традицій утворюють цілісний комплекс, що забезпечує ефективність навчального процесу на уроках технологій. Методика використання зазначених засобів у процесі навчання буде розглянута в пункті 2.2.

2.2 Методичні рекомендації до використання комплекту засобів формування громадянської компетентності на уроках технологій засобами народних традицій

Формування громадянської компетентності учнів 10 – 11 класів на уроках технологій потребує методично виваженого використання спеціально розробленого комплекту засобів, інтегрованого в освітній процес з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей старшокласників. У старших класах учні характеризуються сформованістю абстрактного мислення, здатністю до критичного аналізу соціальних явищ, усвідомленням власної позиції та зростанням інтересу до проблем суспільного життя, що створює сприятливі умови для глибокого осмислення змісту народних традицій у контексті громадянського виховання.

Методичне використання комплекту засобів доцільно здійснювати відповідно до логіки поетапної організації уроку технологій, що забезпечує цілісність формування когнітивного, ціннісного та діяльнісного компонентів громадянської компетентності.

На мотиваційному етапі уроку в 10 – 11 класах рекомендується використовувати засоби, спрямовані на актуалізацію життєвого досвіду учнів та стимулювання їхньої громадянської рефлексії. Вчитель може ініціювати проблемні питання, що пов'язують народні традиції з сучасними соціальними викликами, зокрема збереженням культурної спадщини, національної ідентичності та відповідальності громадянина перед суспільством. Такий підхід сприяє формуванню усвідомленого ставлення до навчальної діяльності та внутрішньої мотивації до активної участі в освітньому процесі.

Використання комплекту засобів для формування громадянської компетентності допомагає орієнтуватися на поглиблення знань учнів про народні традиції як соціокультурне явище. У 10 – 11 класах особливої ваги набуває аналітична робота з інформаційними джерелами, що дозволяє

розглядати народні традиції не лише як елемент минулого, а як чинник формування громадянських цінностей у сучасному суспільстві. Інтеграція матеріалу з історії України, мистецтва та громадянської освіти сприяє розвитку системного мислення та формуванню цілісного уявлення про роль культури в житті держави.

Самостійна робота учнів під контролем вчителя уроку в старших класах передбачає виконання складніших технологічних завдань, що мають творчий та соціально значущий характер. Застосування наведених вище народних традицій у практичній діяльності реалізується через виготовлення виробів, проектування технологічних процесів або моделювання об'єктів з урахуванням національної символіки та традиційних форм. Робота в групах сприяє розвитку навичок комунікації, співпраці, аргументації власної позиції та відповідальності за спільний результат, що є важливими складовими громадянської компетентності старшокласників.

На організаційному етапі доцільно залучати учнів 10 – 11 класів до реалізації навчальних і соціально орієнтованих проєктів, пов'язаних із популяризацією народних традицій у шкільному або місцевому середовищі. Проєктна діяльність дозволяє учням усвідомити практичну значущість власної праці, розвиває ініціативність, здатність до прийняття рішень та відповідальність за результати діяльності. Важливим є акцент на громадянському змісті проєктів, що сприяє формуванню активної життєвої позиції.

Під час рефлексії в 10 – 11 класах спрямований на усвідомлення учнями особистісного та соціального значення набутих знань і вмінь. Використання рефлексивних засобів комплексу дозволяє старшокласникам оцінити власний внесок у спільну діяльність, сформулювати висновки щодо ролі народних традицій у формуванні громадянської свідомості та визначити напрями подальшого саморозвитку. Рефлексія забезпечує перехід від практичного досвіду до стійких громадянських переконань і ціннісних орієнтацій.

Таким чином, методично обґрунтоване використання комплексу засобів для формування громадянської компетенції на уроках технологій у

10 – 11 класах створює умови для цілеспрямованого й системного формування громадянської компетентності старшокласників засобами народних традицій.

Розглянемо детальніше навчальні аспекти застосування комплекту засобів у процесі формування громадянської компетентності учнів старших класів на уроках технологій засоби народних традицій. Практична діяльність у технологічній освіті спрямована на поєднання теоретичних знань із практичним досвідом, розвиток самостійності, відповідальності та усвідомлення важливості національної культурної спадщини.

Для уроку з теми «Вишивка як вид декоративно-ужиткового мистецтва. Застосування вишивки. Техніки вишивки» з навчального модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» пропонуємо застосовувати розроблену презентацію (див. додаток А), оскільки вона допомагає систематизувати уявлення про вишивку як важливу складову національної культури та духовної спадщини українського народу. Презентація поєднує теоретичний матеріал із візуальними прикладами традиційних технік, орнаментів і сфер застосування вишивки, що сприяє цілісному сприйняттю теми.

Презентацію доцільно використовувати на етапі ознайомлення з новим матеріалом. Вчитель налаштовує учнів на роботу, перевіряє готовність до уроку та створює сприятливу атмосферу. Коротко зазначає, що сьогодні учні ознайомляться з важливою складовою української культури – вишивкою. Далі звертає увагу на культурну й духовну цінність цього мистецтва, підкреслює його роль у житті українців у минулому та сьогодні, наголошує, що вишивка є не лише технікою виконання, а й символом національної ідентичності та культурної спадщини. Це формує внутрішню зацікавленість і позитивне ставлення до теми.

Щоб актуалізувати знання, вчитель ставить запитання, з'ясовує, що учні вже знають про вишивку, її застосування, які вироби бачили у побуті чи родинних традиціях. Це допомагає пов'язати новий матеріал з особистим досвідом і підготувати учнів до сприйняття інформації. Після цього оголошує тему та мету уроку: ознайомити учнів із поняттям декоративно-ужиткового

мистецтва, показати значення вишивки в культурі українського народу, розкрити напрями її застосування та продемонструвати різноманітність технік.

Під час пояснення нового матеріалу вчитель демонструє презентацію. На перших слайдах пояснює сутність декоративно-ужиткового мистецтва, показує зразки виробів та акцентує, що вишивка – це важливий елемент духовної культури. Далі розкриває сфери застосування: традиційний одяг, побутові речі, обрядові предмети, сучасний дизайн і декор інтер'єру. Звертає увагу на регіональні особливості – відмінності орнаментів, кольорів, композицій. Представляє основні техніки вишивки, пояснює їх особливості, матеріали, поширення та символіку.

Для перевірки розуміння вчитель ставить уточнювальні запитання, пропонує описати побачене, порівняти зразки, визначити їх призначення. Учні можуть обговорити, чому вишивка є важливою для українського народу та що вона відображає. Це допомагає закріпити ключові поняття. Далі вчитель підводить учнів до узагальнення: що таке вишивка як вид декоративно-ужиткового мистецтва, де вона застосовується, які техніки існують та у чому полягає її культурна й духовна цінність. Наголошує на значенні вишивки для формування національної ідентичності, збереження історичної пам'яті та культурної спадщини.

У підсумку вчитель пропонує учням висловити, що їх найбільше вразило, що нового вони усвідомили про культуру свого народу. Підкреслює, що вишивка – це жива традиція, яка поєднує минуле і сучасність, формує громадянську свідомість і почуття приналежності до української культурної спільноти.

Домашнє завдання: знайти приклади вишитих виробів у сімейному колі або місцевому середовищі; підготувати коротке повідомлення про одну техніку вишивки чи регіональний стиль; виконати творче завдання, пов'язане із символікою орнаментів.

Домашнє завдання спрямоване на поглиблення знань, розвиток ціннісного ставлення та усвідомлення значення національної культурної спадщини.

Для уроку з теми: «Орнамент. Види симетрії. Види орнаменту» з навчального модуля «Дизайн сучасного одягу» пропонуємо застосовувати презентацію на тему «Орнамент. Види симетрії. Види орнаменту», оскільки вона дозволяє поєднати теоретичні основи композиції з прикладами народного орнаменту та його трансформації в сучасному дизайні. Такий підхід сприяє осмисленню орнаменту не лише як декоративного елементу, а як носія культурних смислів.

Презентацію доцільно використовувати на етапі вивчення нового матеріалу. Вчитель налаштовує учнів на роботу, перевіряє готовність до уроку та створює позитивний робочий настрій. Коротко окреслює, що сьогодні учні працюватимуть з одним із ключових елементів дизайну – орнаментом. Далі пояснює, чому важливо вивчати орнамент: він використовується в декоративно-ужитковому мистецтві, моді, дизайні, архітектурі та є носієм культурних смислів. Наголошує, що презентація допоможе побачити не лише художню красу орнаментів, а й їхню символіку та значення для національної ідентичності.

Щоб актуалізувати знання, вчитель з'ясовує, чи зустрічали учні орнаменти у побуті, одязі, архітектурі чи декоративних виробах, просить навести приклади. Це допомагає пов'язати новий матеріал з особистим досвідом учнів і підготувати їх до глибшого осмислення теми. Після цього оголошує тему та мету уроку: учні дізнаються, що таке орнамент і його культурне значення, познайомляться з видами симетрії, розглянуть класифікацію орнаментів та побачать, як традиційні мотиви трансформуються у сучасному дизайні одягу.

Під час пояснення нового матеріалу вчитель демонструє презентацію. На перших слайдах пояснює поняття орнаменту, його походження та роль у декоративно-ужитковому мистецтві, підкреслює, що орнамент – це «мова

символів», через яку народ передавав світогляд, традиції та цінності. Далі розкриває види симетрії (осьова, центральна, дзеркальна, ритмічна) та класифікацію орнаментів, ілюструючи матеріал зразками українських народних мотивів з різних регіонів. Наступні слайди показують, як традиційний орнамент трансформується у сучасному дизайні одягу, як поєднуються національні мотиви з актуальними модними тенденціями. Вчитель супроводжує перегляд поясненнями, демонструє логіку побудови орнаменту, його естетичну, символічну та культурну функції.

Для перевірки розуміння організовується коротке обговорення: що нового учні дізналися про орнамент, які види симетрії запам'ятали, які приклади найбільше вразили, чим відрізняються традиційні й сучасні орнаментальні рішення. Учні можуть порівняти два зразки орнаменту та визначити їх особливості.

Узагальнюючи матеріал, вчитель підводить учнів до висновків: орнамент – це не просто прикраса, а носій культурних кодів; види симетрії визначають структуру та композицію орнаменту; класифікація допомагає зрозуміти різноманітність декоративних форм; традиційні мотиви живуть у сучасному дизайні, зберігаючи національну ідентичність. Акцент робиться на важливості культурної спадщини та її творчого переосмислення.

У підсумку вчитель пропонує учням висловити власні враження: що було найбільш цікавим, корисним, несподіваним; як вони тепер сприймають орнамент – як художній елемент чи як частину культурної пам'яті. Підкреслюється значення орнаменту як символу національної культури, елемента ідентичності та способу збереження традицій.

Домашнє завдання: знайти приклади орнаментів у побуті (одяг, предмети, архітектура) та підготувати короткий опис; дослідити один вид симетрії або тип орнаменту; виконати ескіз простого орнаменту з використанням принципів симетрії й елементів національної символіки.

Домашнє завдання спрямоване на поглиблення знань, розвиток естетичного смаку та свідомого ставлення до національної культурної спадщини.

Для уроку з теми «Види зачісок: народні традиції та їх культурне значення» з навчального модуля «Краса та здоров'я» доцільно застосовувати презентацію на тему «Види зачісок: народні традиції та їх культурне значення», оскільки вона дозволяє поєднати відомості про зовнішній вигляд людини з історичними прикладами народних традицій та їх трансформацією в сучасному культурному просторі. Такий підхід сприяє усвідомленню зачіски не лише як елемента зовнішності, а як носія культурних, соціальних і символічних смислів.

Презентацію доцільно використовувати на етапі ознайомлення з новим матеріалом. Учитель налаштовує учнів на роботу, перевіряє їхню готовність до уроку та створює позитивний робочий настрій. Далі коротко окреслює, що на уроці йтиметься про зовнішній вигляд людини як важливу складову культури, зокрема про зачіски та їхнє значення в народних традиціях. Учитель пояснює, що впродовж історії зачіска виконувала не лише естетичну, а й соціальну та символічну функції, відображаючи вік, сімейний стан, соціальне становище та світогляд людини.

З метою актуалізації попередніх знань учитель пропонує учням пригадати, чи звертали вони увагу на традиційні зачіски у фольклорі, народному одязі, художніх творах або під час святкових подій, та навести відповідні приклади. Це дає змогу пов'язати новий навчальний матеріал з особистим досвідом учнів і підготувати їх до свідомого сприйняття теми. Після цього вчитель оголошує тему та мету уроку: ознайомити учнів із видами народних зачісок, їх символікою та культурним значенням, а також показати зв'язок між традиційними формами та сучасними стилістичними рішеннями.

Під час пояснення нового матеріалу вчитель демонструє презентацію. На перших слайдах розглядаються традиційні українські зачіски різних історичних періодів і регіонів. Учитель пояснює їх характерні ознаки, звертає увагу на способи укладання волосся, декоративні елементи та їх символічний зміст. Підкреслюється, що зачіска в традиційній культурі була своєрідною «мовою», через яку передавалася соціальна інформація та культурні цінності.

Наступні слайди присвячені символіці та соціальному значенню народних зачісок. Учитель пояснює, як зовнішній вигляд відображав життєвий етап людини, її місце в суспільстві та належність до певної спільноти. Особлива увага приділяється ролі зачіски як елемента культурної ідентичності та засобу соціальної комунікації в традиційному українському суспільстві.

Далі вчитель пропонує учням порівняти традиційні народні зачіски із сучасними стилістичними рішеннями. Учні аналізують, які елементи народних традицій збереглися, зазнали змін або набули нового змісту в сучасній культурі. Учитель супроводжує перегляд коментарями, пояснює процес трансформації традицій та звертає увагу на їх адаптацію до сучасних умов життя.

Для перевірки розуміння матеріалу вчитель організовує коротке обговорення. Учні висловлюють свої враження, називають нові факти, які вони дізналися, пояснюють символіку окремих зачісок і порівнюють традиційні та сучасні приклади. За потреби вчитель коригує відповіді та узагальнює висловлені думки.

Узагальнюючи навчальний матеріал, учитель підводить учнів до висновків, що народні зачіски є складовою нематеріальної культурної спадщини, відображають історичний досвід народу та виконують важливу соціально-культурну функцію. Наголошується, що збереження й осмислення традиційних форм зовнішнього вигляду сприяє формуванню національної ідентичності та громадянської культури.

У підсумку вчитель пропонує учням висловити власні міркування щодо значення народних традицій у сучасному житті, зокрема щодо ролі зовнішнього вигляду як форми самовираження та культурної спадкоємності. Підкреслюється важливість поваги до культурної спадщини та відповідального ставлення до традицій як складової громадянської свідомості.

Домашнє завдання: знайти приклади традиційних або стилізованих народних зачісок у сучасній культурі (фото, ілюстрації, медіаматеріали) та

підготувати короткий опис їх символіки; за бажанням виконати ескіз зачіски або образу з використанням елементів народних традицій.

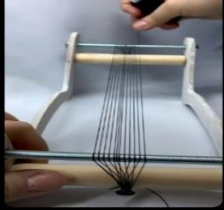

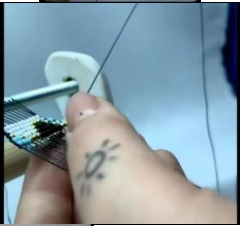
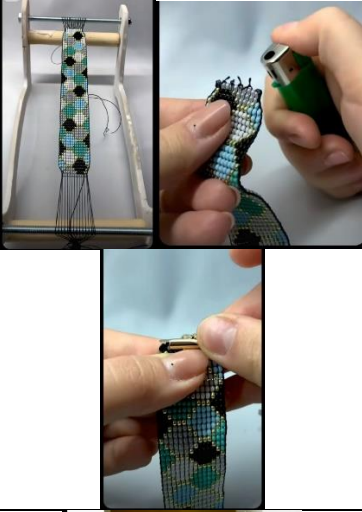

Домашнє завдання спрямоване на поглиблення знань, розвиток естетичного смаку та формування свідомого ставлення до національної культурної спадщини.

Для навчального модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» уроку на тему: «Вишивання бісером та вироби з бісеру. Бісероплетіння як вид декоративно-ужиткового мистецтва. Процес виготовлення виробу з бісеру.» було обрано виріб силянка . На початку уроку педагог пояснює учням культурне та символічне значення силянки в українській традиції, підкреслює її роль як елемента національного одягу, засобу самоідентифікації, носія орнаментальних символів. Таке пояснення налаштовує учнів на усвідомлене виконання роботи й сприяє формуванню ціннісного ставлення до культурної спадщини.

Вчитель органічно інтегрує народні традиції у зміст уроку: проводить коротку змістову бесіду, демонструє зразки силянок або їхні зображення, звертає увагу на символіку орнаментів, регіональні особливості та значення виробу в житті нашого народу. Педагог підкреслює, що виготовлення силянки – це не лише навчальна діяльність, а й дотик до культурної пам'яті та національних цінностей.

Під час практичної діяльності вчитель використовує інструкційну картку, яку допомагає на уроці, а саме: знайомить учнів зі структурою, послідовністю операцій, правилами безпечної роботи з бісером та інструментами. Педагог акцентує увагу на тому, що робота за інструкцією допомагає діяти послідовно, організовано та відповідально. Учитель мотивує учнів самостійно планувати свою діяльність, користуватися картою як алгоритмом, контролювати якість виконання кожного етапу. Інструкційна картка виготовлення силянки наведена у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Інструкційна картка виготовлення силянки

№	Назва етапу	Фото етапу	Опис виготовлення
1	2	3	4
1	Підготовка до роботи		Пошук потрібних матеріалів: бісер (2–3 кольори), волосінь або капронова нитка, голка для бісеру, схема орнаменту, серветка або килимок для роботи
2	Закріплення основи		Формування основи виробу, фіксування початку точки роботи та відпрацювання правильне тримання інструментів і дотримання послідовності дій.
3	Набір першого ряду бісеру		Виконання першого ряду відповідно до обраної схеми орнаменту. Набираємо бісер на голку відповідно схемі кладемо бісер на основу і прошиваємо ряд.
4	Формування орнаменту силянки		Послідовно ряд за рядом відтворюються орнамент відповідно до схеми
5	Завершення плетіння та оформлення виробу		Завершення процесу плетіння, виконуються закріплення кінців виробу та оформлюють силянку.
6	Оцінювання та аналіз готового виробу		Проводиться самооцінювання та взаємооцінювання результатів роботи.

Під час практичної роботи учитель організовує індивідуальні та групові форми діяльності, консультує, надає допомогу, підтримує учнів, сприяє співпраці та взаємопідтримці в колективі. Педагог заохочує до уважності, дисципліни, акуратності, пояснює важливість дотримання норм і правил, формуючи відповідальну громадянську поведінку.

Особлива увага приділяється виховному аспекту: учитель акцентує, що спільне дотримання інструкції – це приклад узгодженої діяльності, яка в реальному суспільстві забезпечує порядок, безпеку та ефективність спільної праці. Таким чином, педагог сприяє усвідомленню учнями важливості правил, норм та взаємоповаги.

На завершені уроку вчитель організовує рефлексію та оцінювання результатів. Разом з учнями здійснює аналіз готових виробів, зіставляє їх з вимогами інструкційної картки, обговорює труднощі, способи їх подолання, якість виконання, естетичність та культурний зміст роботи. Учитель підкреслює значення збереження і продовження народних традицій, формуючи у дітей почуття причетності до національної культури.

Таким чином, дії вчителя спрямовані не лише на формування практичних умінь бісероплетіння, а й на виховання відповідальності, самостійності, здатності працювати за алгоритмом, дотримуватися технологічних вимог і правил безпеки. Поряд із цим педагог забезпечує розвиток громадянської компетентності, національної свідомості та поваги до культурних цінностей українського суспільства.

Для навчального модуля «Кулінарія» уроку на тему «Реалізація проєкту. Приготування кулінарного виробу» як об'єкт навчальної діяльності було обрано приготування борщу. На початку уроку вчитель пояснює учням культурне, історичне та соціальне значення борщу в українській традиції, підкреслює його роль як символу національної кухні та елемента нематеріальної культурної спадщини України. Педагог наголошує, що борщ є не лише повсякденною стравою, а й важливою складовою культурної пам'яті народу, що об'єднує покоління та відображає традиції українського побуту.

Вчитель органічно інтегрує народні кулінарні традиції у зміст уроку, проводить коротку змістову бесіду про походження борщу, звертає увагу на регіональні особливості його приготування, різноманіття інгредієнтів та способів подачі. Педагог підкреслює, що кулінарна спадщина є важливою складовою національної культури, а збереження традиційних рецептів сприяє формуванню національної ідентичності та громадянської свідомості.

На етапі практичної діяльності вчитель використовує інструкційну картку приготування борщу, яку попередньо детально пояснює. Педагог знайомить учнів зі структурою картки, послідовністю технологічних операцій, вимогами до організації робочого місця, а також правилами безпечної роботи з кухонним обладнанням і дотриманням санітарно-гігієнічних норм. Учитель акцентує увагу на тому, що робота за інструкційною карткою допомагає діяти послідовно, організовано та відповідально, сприяє усвідомленому плануванню власної діяльності та контролю якості виконання кожного етапу. Інструкційна картка приготування борщу подана в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 – Інструкційна картка приготування борщу

№	Назва етапу	Фото етапу	Виготовлення
1	2	3	4
1	Ознайомлення з проектом та народною кулінарною традицією		Вибір проєкту та історією її створення
2	Планування технологічного процесу		Пошук потрібного рецепту
3	Підбір та підготовка інгредієнтів		Пошук потрібних інгредієнтів

Кінець таблиці 2.3

1	2	3	4
4	Дотримання правил безпеки та гігієни		Ознайомлення з технікою гігієни та безпеки
5	Первинна обробка овочів		Підготовка овочів: помити та почистити картоплю, моркву, цибулю, буряк, капусту. Картоплю нарізати і поставити варитись потім кидаємо капусту.
6	Теплова обробка компонентів		Цибулю, моркву та буряк подрібнити та посмажити на олії і додати томатну пасту.
7	Приготування заправки для борщу Поєднання складників і доведення страви до готовності		Після готовності заправки перевіряємо її до борщу. Чекаємо кипіння і додаємо приправи по смаку
8	Оформлення та подача страви		Накладаємо порційна борщ у глибоким посуд додаємо зелень і сметану по смаку. Біля борщу кладемо часник, сало та хліб.
9	Оцінювання результату та рефлексія		Самооцінювання, смакування борщу.

Під час практичної роботи вчитель організовує індивідуальну та групову діяльність учнів, консультує, надає допомогу, контролює дотримання технологічного процесу, заохочує взаємодопомогу та співпрацю в колективі. Педагог звертає увагу на необхідність узгоджених дій у групі, відповідального ставлення до виконання спільного завдання, дотримання дисципліни та охайності під час роботи.

Особлива увага приділяється виховному аспекту: учитель наголошує, що дотримання інструкцій, санітарно-гігієнічних вимог і правил безпеки є проявом відповідальної поведінки не лише в навчальній діяльності, а й у повсякденному житті. Таким чином педагог формує в учнів розуміння важливості норм і правил як основи безпечного та організованого суспільного життя, що є складовою громадянської компетентності.

На завершення уроку вчитель організовує рефлексію та оцінювання результатів навчальної діяльності. Разом з учнями здійснює аналіз приготованого кулінарного виробу, зіставляє отриманий результат з вимогами інструкційної картки, обговорює труднощі, які виникли під час роботи, та способи їх подолання. Педагог акцентує увагу на культурному значенні борщу як національної страви та підкреслює важливість збереження і популяризації традицій української кухні.

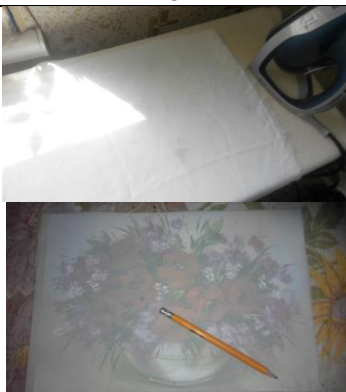

Таким чином, дії вчителя спрямовані не лише на формування практичних умінь і навичок приготування кулінарних виробів, а й на виховання відповідальності, організованості, здатності працювати за алгоритмом, дотримуватися технологічних вимог і правил безпеки. Поряд із цим педагог забезпечує розвиток громадянської компетентності, національної самосвідомості та поваги до культурних цінностей українського суспільства.

Для навчального модуля «Дизайн предметів інтер'єру» на уроці технологій у старших класах як об'єкт навчальної діяльності було обрано виготовлення панно інтер'єрного призначення. На початку уроку вчитель пояснює учням значення панно як елемента оформлення житлового та громадського простору, акцентує увагу на його художній, естетичній і культурній функціях. Педагог підкреслює, що панно може виступати засобом відображення національних традицій, орнаментів і символів, а також формою сучасного переосмислення української культурної спадщини. Таке вступне пояснення налаштовує учнів на усвідомлену творчу діяльність і сприяє формуванню ціннісного ставлення до результатів власної праці.

Учитель інтегрує народні традиції у зміст уроку, звертає увагу на використання українських орнаментальних мотивів, символіки та кольорових поєднань у сучасному інтер'єрному дизайні. Педагог пояснює, що створення панно є не лише творчим завданням, а й способом збереження та трансляції культурних смислів у сучасному середовищі. У процесі бесіди вчитель акцентує увагу на тому, що дизайнерські рішення впливають на формування естетичного простору та відображають громадянську позицію автора.

На етапі практичній діяльності учнів вчитель використовує інструкційну картку виготовлення панно, яку попередньо пояснює учням. Педагог знайомить їх зі структурою картки, послідовністю виконання технологічних операцій, звертає увагу на правила безпечної роботи з матеріалами та інструментами. Учитель наголошує, що робота за інструкційною карткою допомагає планувати власну діяльність, усвідомлено добирати матеріали, сюжет і декоративні елементи, а також відповідально ставитися до кожного етапу створення виробу. Інструкційна картка виготовлення панно подана в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 – Інструкційна картка виготовлення панно

№	Етапи роботи	Фото	Виготовлення
1	2	3	4
1	Підготовка основи під панно		Викраємо тканину розміром 30x40, прасуємо. Закріплюємо під тканиною малюнок.
2	Розписуємо фон панно		Використовуючи акрилові фарби та пензлі розписуємо малюнок чітко не виходячи за контур

Кінець таблиці 2.4

1	2	3	4
3	Виготовляємо елементи квітки маку: пелюстку, серединку.		За допомогою кольорових стрічок виготовляємо пелюстки. Вирізаємо форму пелюстків та обробляємо їх вогнем. Серединку виготовляємо: вирізане коло з стрічки обметене швом уперед голка у середині синтепон або вата та закріплене.
4	Приклеюємо пелюстки маку		Використовуючи клей пістолет приклеюємо обережно пелюстки.
5	Приклеюємо серединку та фарбуємо в білій тичинку		Використовуючи клей пістолет приклеюємо серединки та текінки. І верхні частинки тичинок зафарбовуємо акрилом білим кліром.
6	Виготовляємо листочки то приклеюємо їх		Вирізаємо і обробляємо вогнем листочки та приклеюємо клеєм пістолетом до полотна.
7	Оцінка результату, самоконтроль та рефлексія		Оформляємо готове панно у рамку

Під час практичної роботи педагог координує діяльність учнів, консультує щодо вибору матеріалів, фактур, кольорової гами та композиційних рішень, демонструє окремі технічні прийоми, відповідає на запитання. Учитель заохочує учнів до обговорення власних задумів, аргументації вибору декоративних елементів і взаємодії в групі. Така організація роботи сприяє розвитку комунікативних умінь, відповідальності за спільний результат і здатності відстоювати власну позицію в конструктивному діалозі.

У процесі виготовлення панно вчитель акцентує увагу на доцільності використання матеріалів і гармонійному поєднанні естетичних та функціональних характеристик виробу. Педагог підкреслює, що дизайн інтер'єру впливає на якість життєвого простору та формує ставлення людини до навколишнього середовища. Таким чином учні усвідомлюють відповідальність дизайнера за створення культурно та соціально значущого продукту, що є складовою громадянської компетентності.

На завершення уроку вчитель організовує презентацію та оцінювання готових панно. Разом з учнями здійснюється аналіз виконаних робіт, обговорюється відповідність виробів задуму, використання національних мотивів, естетична цілісність і культурний зміст. Педагог спонукає учнів до рефлексії, підкреслює значення творчої діяльності як способу самовираження та збереження культурної пам'яті.

Таким чином, діяльність учителя спрямована не лише на формування практичних умінь у сфері дизайну предметів інтер'єру, а й на розвиток естетичного смаку, самостійності, відповідальності та здатності працювати за алгоритмом. Поряд із цим педагог забезпечує формування громадянської компетентності, національної самосвідомості та поваги до культурних цінностей українського суспільства.

У рамках навчального модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» на занятті, присвяченому темі «Знаки та символи у вишивці. Основи створення композиції (орнамент, види орнаментів, рапорт, стилізація

реальних форм, кольори). Процес виготовлення вишитого виробу», доцільно використовувати гру «Розшифруй символ». Ця гра покликана допомогти учням глибше зрозуміти значення та зміст традиційної народної символіки. Методика виконання гри базується на роботі з картками, на яких зображені традиційні українські орнаменти та символи. Ділимо учнів на декілька команд, учні виходять до дошки і по черзі виймають картки (див. рисунок 2.1) з коробки і аналізують ці зображення зі своєю командою, визначають їхнє значення й розмірковують, які цінності вони відображають – щастя, достаток, любов, родинну єдність, захист, продовження роду тощо. Такий підхід допомагає усвідомити орнаменти та символи не лише як елемент декору, а й як носія культурного коду, які відображають світогляд та уявлення українського народу.

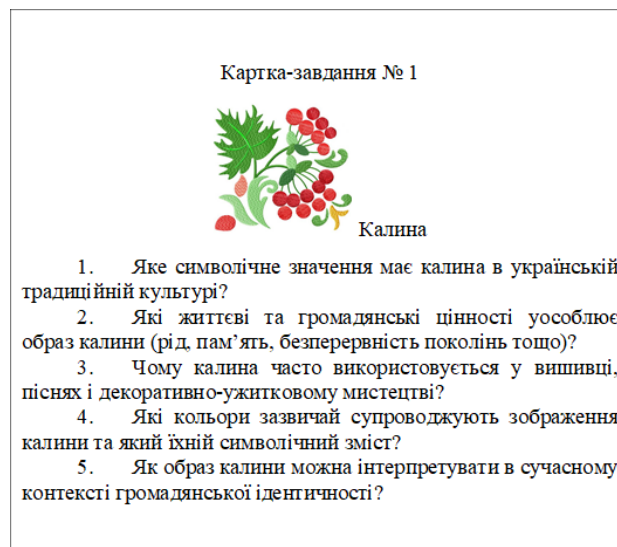

Рисунок 2.1 - Карта завдання

Під час організації навчальної діяльності вчитель створює сприятливу атмосферу для роботи, налаштовує учнів на активну взаємодію та звертає їхню увагу на значення народної символіки як важливого елементу культури. Учитель підкреслює, що орнаменти й символи не є лише декоративними елементами, а несуть глибокий смисл, відображають історичну пам'ять, духовні цінності та світогляд українського народу. Такий вступ сприяє

формуванню внутрішньої зацікавленості учнів і позитивного ставлення до теми.

Для роботи з навчальним матеріалом учитель пропонує учням індивідуальну або групову форму діяльності. Він роздає або пропонує обрати картки із зображеннями традиційних українських орнаментів і символів, коротко пояснює умови виконання завдання та заохочує учнів висловити власні припущення щодо значення зображень. Учні спираються на особистий досвід, знання з родинних традицій і попередніх уроків, що дозволяє активізувати їхні уявлення про національну культуру.

У процесі спільної роботи учні аналізують символи, обговорюють можливі тлумачення орнаментів, співвідносять їх із такими цінностями, як родинна єдність, добробут, захист, любов, продовження роду, гармонія з природою. Учитель уважно спостерігає за перебігом обговорення, ставить навідні та уточнювальні запитання, допомагає учням аргументувати власну позицію та, за потреби, коригує відповіді. При цьому акцент робиться не лише на правильності інтерпретації символів, а й на усвідомленні їхнього культурного й ціннісного змісту та зв'язку з сучасним життям.

Під час колективного обговорення результатів роботи вчитель пропонує учням поділитися власними висновками, порівняти різні інтерпретації та доповнити відповіді одне одного. Він узагальнює висловлені думки, систематизує отриману інформацію та підкреслює роль народної символіки у збереженні національної ідентичності. Особлива увага приділяється осмисленню того, як традиційні символи впливають на формування світогляду молоді та громадянських орієнтирів у сучасному суспільстві.

У підсумку вчитель підводить учнів до усвідомлення того, що українські орнаменти й символи є невід'ємною частиною культурної спадщини, яка об'єднує минуле й сучасність. Учні мають змогу висловити власне ставлення до народної символіки та її значення в житті суспільства. Така форма роботи сприяє розвитку комунікативних умінь, уміння вести діалог, аргументувати

свою позицію та з повагою ставитися до різних точок зору, що є важливою складовою громадянської компетентності.

У межах навчального модуля «Дизайн предметів інтер'єру» під час вивчення теми «Поняття про дизайн інтер'єру. Історія дизайну інтер'єру» доцільно застосовувати дидактичну гру «Народна палітра», яка спрямована на усвідомлення учнями значення кольору як засобу художньої виразності та носія культурних смислів. Залучення цієї гри дає змогу поєднати теоретичні знання з практичною діяльністю та розкрити зв'язок між кольором, народними традиціями й національною культурою.

Організовуючи навчальну діяльність, учитель звертає увагу учнів на роль кольору в дизайні інтер'єру та підкреслює, що колористичні рішення формуються не лише за законами естетики, а й під впливом історичних і культурних традицій. Для роботи вчитель пропонує добірки кольорів (див. рисунок 2.2), характерних для традиційних українських виробів різних регіонів, зокрема вишивки, килимарства, писанкарства та декоративного розпису предметів побуту. Учні знайомляться з представленими палітрами, аналізують їхній склад, визначають домінуючі та допоміжні кольори, звертають увагу на повторювані поєднання, притаманні народному мистецтву.

Рисунок 2.2 – Картка завдання

У процесі виконання завдання вчитель спрямовує учнів на усвідомлення кольору не лише як декоративного елемента, а як носія символічних і

культурних значень. Він ставить навідні запитання, заохочує до обговорення та допомагає учням встановлювати зв'язок між кольоровими поєднаннями й світоглядом українського народу. Такий підхід сприяє формуванню культурної свідомості, розвитку інтересу до національної спадщини та уважного ставлення до народної естетики.

Подальша робота може виконуватися індивідуально або в малих групах. Учитель пропонує учням створити власні кольорові композиції з використанням принципів контрастної або монохромної гармонії, спираючись на основи кольорознавства та традиційну символіку кольорів. Учні обґрунтовують свій вибір, пояснюють значення використаних кольорів (червоний як символ життя й енергії, чорний – землі та пам'яті, білий – чистоти й гармонії тощо) та інтегрують ці смисли у власні дизайнерські рішення.

Під час виконання завдань учитель підтримує творчу ініціативу учнів, допомагає систематизувати знання та спрямовує їх до усвідомленого використання художніх засобів у дизайнерській діяльності. Така робота сприяє розвитку практичних умінь, формуванню здатності адаптувати народні традиції до сучасного контексту та відповідального ставлення до збереження культурної спадщини, що є важливою складовою громадянської компетентності.

Завершується робота презентацією створених композицій. Учні пояснюють логіку добору кольорів, особливості їхньої гармонії та культурне значення, після чого відбувається колективне обговорення. Учитель заохочує учнів висловлювати власні думки, порівнювати різні підходи та аргументовано відстоювати свою позицію з дотриманням принципів взаємоповаги й толерантності.

У підсумку вчитель узагальнює результати діяльності та підкреслює, що дизайн інтер'єру є культурно зумовленим явищем, у якому поєднуються традиції, естетичні норми й сучасні потреби суспільства. Використання гри «Народна палітра» сприяє розвитку комунікативних умінь, навичок співпраці

та рефлексії, а також формує усвідомлене ставлення до дизайну як засобу культурного й громадянського самовираження.

У межах навчального модуля «Дизайн предметів інтер'єру» під час опрацювання теми «Основи колористики: концепція кольорових гармоній, кольорове коло, базові закони кольорознавства, принципи функціонального використання кольорів, створення композицій у контрастній і монохромній палітрах» доцільно застосовувати дидактичну гру «Колірна головоломка». Зазначена гра поєднує практичну дизайнерську діяльність із пізнанням національно-культурної спадщини та сприяє закріпленню теоретичних знань з кольорознавства.

Організовуючи роботу, учитель пропонує учням контурні монохромні зображення українських народних орнаментів, що репрезентують різні регіони України. Перед виконанням завдання він звертає увагу на походження орнаментів, їхню регіональну належність і функціональне призначення у традиційному декоративно-ужитковому мистецтві. Учні аналізують форму орнаменту, ритм і повторюваність елементів, а також можливу символіку зображень, спираючись на раніше набуті знання та власний культурний досвід.

У процесі подальшої роботи вчитель організовує діяльність учнів у малих групах, парах або індивідуально, поєднуючи самостійність із елементами співпраці та обговорення. Учні пропонується виконати кольорове оформлення орнаментів (див. рисунок 2.3 – 2.7), застосовуючи знання про кольорове коло, типи кольорових гармоній, принципи поєднання кольорів і традиційні колористичні рішення, характерні для українського декоративно-ужиткового мистецтва. Елемент змагання на швидкість підвищує пізнавальну активність учнів, стимулює концентрацію уваги та мотивацію до якісного виконання завдання.

Під час виконання вправи вчитель консулює учнів, ставить навідні запитання, допомагає аргументувати вибір кольорової гами та звертає увагу на відповідність композиції як законам кольорознавства, так і культурному контексту. Такий підхід сприяє формуванню практичних умінь застосування

теоретичних знань, розвитку здатності до усвідомленого й відповідального використання художніх засобів у дизайнерській діяльності, а також творчому переосмисленню народних традицій у сучасному контексті.

Після завершення практичної роботи вчитель організовує спільний аналіз створених композицій. Учні презентують власні роботи, пояснюють логіку добору кольорів, обґрунтовують відповідність композиції традиційним колористичним нормам і функціональному призначенню орнаменту. Учитель спрямовує обговорення, акцентуючи увагу не лише на естетичному результаті, а й на культурному змісті виконаних робіт та значенні орнаменту як носія історичної пам'яті.

Узагальнюючи результати діяльності, учитель підкреслює, що робота з традиційними орнаментами та кольоровими поєднаннями сприяє усвідомленню ролі культурної спадщини у формуванні національної ідентичності. Гра «Колірна головоломка» забезпечує розвиток критичного мислення, естетичного сприйняття, навичок аргументованого діалогу та толерантного ставлення до різних інтерпретацій. У контексті формування громадянської компетентності така діяльність сприяє вихованню відповідального ставлення до культурних символів, умінню адаптувати традиції до сучасних умов і усвідомлювати власну дизайнерську діяльність як форму культурного й громадянського самовираження.

Рисунок 2.3 – Фрагмент українського народного орнаменту

Рисунок 2.4 – Фрагмент українського народного орнаменту

Рисунок 2.5 – Фрагмент українського народного орнаменту

Рисунок 2.6 – Фрагмент українського народного орнаменту

Рисунок 2.7 – Фрагмент українського народного орнаменту

У сучасному освітньому процесі відеофрагменти розглядаються як ефективний мультимедійний дидактичний засіб, що поєднує візуальну, аудіальну та змістову інформацію й забезпечує цілісне сприйняття навчального матеріалу. Відеофрагмент – це короткий відеоматеріал навчального або пізнавального характеру, який використовується з метою ілюстрації, пояснення, мотивації або узагальнення навчального змісту.

У межах навчального модуля «Кулінарія», під час вивчення теми «Реалізація проєкту. Приготування кулінарного виробу», доцільним є використання відеофрагмента, присвяченого приготуванню вареників як традиційної української страви. Такий відеоматеріал поєднує технологічний аспект (способи приготування, різновиди начинки, етапи процесу) з культурологічним і ціннісним змістом.

Найбільш ефективним є застосування відеофрагмента на етапі мотивації та актуалізації опорних знань, на початку уроку. Учитель пропонує учням перегляд відео з попереднім формулюванням проблемних або орієнтовних запитань, наприклад:

«Яке місце вареники посідають в українській кулінарній традиції?»

«Чому одна і та сама страва може мати різні регіональні варіанти?»

«Які цінності та традиції передаються через приготування національних страв?»

Після перегляду відео організовується коротке обговорення, під час якого учні висловлюють власні думки, узагальнюють побачене та співвідносять його з особистим досвідом.

На наступному етапі – ознайомлення з традиціями – відеофрагмент використовується як інформаційна основа для пояснення ролі кулінарних традицій у повсякденному житті українців, сімейних обрядах, святковій культурі.

На етапі планування та реалізації проєкту відео слугує орієнтиром для вибору рецепту, технології приготування та презентації власного кулінарного виробу, що забезпечує зв'язок між теорією, культурним контекстом і практичною діяльністю учнів.

Використання відеофрагмента про приготування вареників сприяє формуванню громадянської компетентності через усвідомлення національної кухні як складової культурної спадщини українського народу. Перегляд і аналіз відеоматеріалу допомагає учням зрозуміти, що кулінарні традиції є не лише побутовою практикою, а й важливим елементом культурної ідентичності, який передається з покоління в покоління.

У процесі роботи з відео формується ціннісне ставлення до рідної культури, повага до традицій і звичаїв, відповідальне ставлення до їх збереження та популяризації. Обговорення змісту відео розвиває вміння аргументовано висловлювати власну позицію, слухати думки інших, що сприяє розвитку комунікативної складової громадянської компетентності.

У навчальному модулі «Кулінарія» на тему «Кулінарні традиції у проєктній діяльності» пропонуємо використовувати відеофрагменти як ефективний дидактичний засіб, що поєднує практичну діяльність учнів із засвоєнням народних традицій та культурних цінностей. Застосування відеоматеріалів дає змогу інтегрувати елементи нематеріальної культурної спадщини у процес реалізації навчального проєкту та забезпечити формування громадянської компетентності учнів 10 – 11 класів [42].

На етапі актуалізації опорних знань відеофрагмент доцільно використовувати як інформаційно-мотиваційний та орієнтаційний ресурс. Перегляд відео дозволяє учням отримати цілісне уявлення про традиційні особливості приготування страв, їх культурне значення та роль у повсякденному житті українців. Учні ознайомлюються з технологічною послідовністю дій у контексті національних традицій, що сприяє глибшому осмисленню майбутньої проєктної діяльності.

Після перегляду відеофрагмента вчитель організовує обговорення, під час якого учні аналізують побачене, звертають увагу на зв'язок кулінарних практик із народними звичаями, родинними традиціями та історично сформованими цінностями. Це сприяє формуванню усвідомленого ставлення

до вибору об'єкта проєктування та стимулює відповідальне планування власної діяльності.

Використання відеофрагмента на етапі мотивації сприяє формуванню громадянської компетентності через усвідомлення учнями значущості кулінарних традицій як складника національної культури та громадянської ідентичності. Перегляд і аналіз відеоматеріалу допомагає виховувати повагу до культурної спадщини українського народу, формує почуття причетності до спільних традицій і відповідальності за їх збереження та передачу наступним поколінням.

Таким чином, відеофрагмент виступає не лише джерелом інформації, а й педагогічним засобом формування ціннісних орієнтацій, громадянської свідомості та культурної самобутності учнів у процесі проєктної діяльності на уроках технологій.

Під час перегляду учні отримують візуальне уявлення про технологічну послідовність дій: підготовку тіста, формування начинки, збирання виробів, варіння та оформлення. Відеофрагмент одночасно показує культурне та історичне значення страви, що забезпечує цілісне сприйняття матеріалу.

Робота з відео сприяє засвоєнню національної кулінарної спадщини та формує ціннісне ставлення до традицій. Учні усвідомлюють, що кулінарні практики є не лише побутовою діяльністю, а й складовою культурної ідентичності. Після перегляду вчитель організовує обговорення, у якому учні аналізують процес приготування, обговорюють традиційні рецепти, звертають увагу на сімейні та народні традиції. Цей процес допомагає формувати комунікативні навички, критичне мислення та усвідомлену громадянську позицію. Відеофрагмент надихає учнів до творчого застосування знань у власних кулінарних проєктах, стимулюючи відповідальне ставлення до збереження та популяризації національної культурної спадщини.

Відеофрагмент демонструє різні способи приготування вареників, включно з класичним замішуванням тіста, підготовкою начинки, формуванням виробів та їхнім варінням. Автор показує традиційні рецепти та

способи оформлення, підкреслюючи культурні та історичні аспекти української кухні.

У навчальному модулі «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» під час вивчення теми «Значення символів декоративно-ужиткового мистецтва» пропонуємо використовувати відеофрагменти як ефективний засіб візуалізації навчального матеріалу та формування ціннісного ставлення учнів до національної культурної спадщини. Застосування відеоматеріалів у процесі вивчення символіки українського декоративно-ужиткового мистецтва забезпечує глибше розуміння змісту народних образів і сприяє усвідомленню їхнього значення в історичному та культурному контексті [43].

На етапі виконання проєкту, коли відбувається ознайомлення з темою, метою та очікуваними результатами відеофрагмент доцільно використовувати як наочний засіб, що доповнює теоретичне пояснення вчителя. Перегляд відео надає учням можливість візуально сприйняти значення символів та орнаментів українського декоративно-ужиткового мистецтва, зокрема вишивки, та простежити зв'язок між формою, кольором і закладеним у них змістом. Це сприяє кращому засвоєнню складних абстрактних понять через конкретні візуальні приклади.

Після перегляду відеофрагмента вчитель організовує обговорення, під час якого учні аналізують побачені символи, співвідносять їх із теоретичними положеннями та роблять висновки щодо ролі орнаментальних мотивів у передачі світогляду, життєвих цінностей і традицій українського народу. Така форма роботи активізує пізнавальну діяльність учнів і сприяє розвитку аналітичного мислення.

На етапі виконання проєкту відеофрагмент доцільно використовувати як наочний засіб, що доповнює теоретичне пояснення вчителя. Перегляд відео надає учням можливість візуально сприйняти значення символів та орнаментів українського декоративно-ужиткового мистецтва, зокрема вишивки, та простежити зв'язок між формою, кольором і закладеним у них змістом. Це

сприяє кращому засвоєнню складних абстрактних понять через конкретні візуальні приклади.

Після перегляду відеофрагмента вчитель організовує обговорення, під час якого учні аналізують побачені символи, співвідносять їх із теоретичними положеннями та роблять висновки щодо ролі орнаментальних мотивів у передачі світогляду, життєвих цінностей і традицій українського народу. Така форма роботи активізує пізнавальну діяльність учнів і сприяє розвитку аналітичного мислення.

Показ на етапі вивчення нового матеріалу дає можливість учням візуально сприйняти значення символів, їхні кольорові та композиційні особливості, а також культурний контекст, у якому ці символи використовувалися.

Робота з відео допомагає учням глибше усвідомити значення декоративних елементів, розвиває аналітичне мислення та здатність інтерпретувати культурні коди. Після перегляду учні беруть участь в обговоренні: співвідносять побачене з теоретичними знаннями, аналізують символіку та її вплив на формування світогляду та життєвих цінностей. Таким чином, відеофрагмент сприяє формуванню критичного мислення, поваги до культурної спадщини, усвідомленого ставлення до національної ідентичності, що безпосередньо підтримує розвиток громадянської компетентності [44].

Відео демонструє різноманітні українські вишивальні орнаменти та символи, пояснює їх значення (щастя, достаток, любов, родину), а також показує поєднання кольорів і композицій у традиційних виробках.

На уроці з теми «Ознайомлення з техніками та технологією виготовлення виробу декоративно-ужиткового мистецтва (декупаж, валяння, в'язання, аплікація, виготовлення ляльки-мотанки, вишивання стрічками)» навчального модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» пропонується використовувати такі інтерактивні цифрові платформи: просте упорядкування на платформі LearningApps «Послідовність технологічного процесу», знайди пару «Вибір традиційної техніки для створення

декоративного виробу» та пазл «Взаємопов'язок народної техніки та призначення виробу». Ці засоби доцільно використовувати під час уроку на етапі осмислення нового матеріалу, мотивації та актуалізації опорних знань, закріплення знань. Їх використання дозволяє залучити учнів до роботи в ігровому форматі, забезпечити активну взаємодію та швидкий зворотний зв'язок. Завдання полягає у розміщенні етапів виготовлення ляльки-мотанки в правильному порядку. Для організації роботи з учнями пропонуємо вчителю працювати індивідуально. Вчитель показує вправу на екрані або на електронній дошці, знайди упорядкування на платформі LearningApps «Послідовність технологічного процесу», (див. рисунок 2.8) і надає учням посилання чи QR-код.

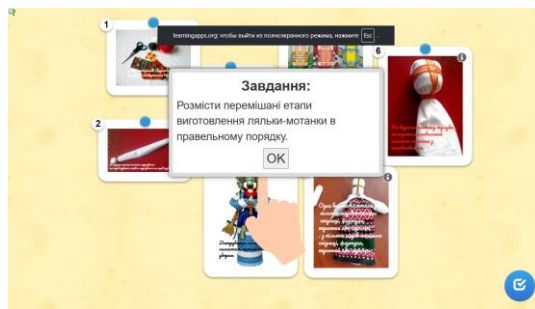
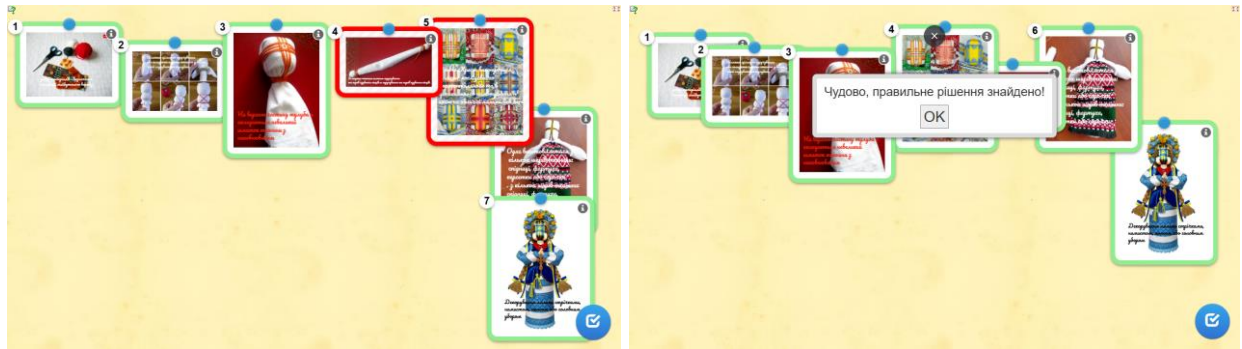

Рисунок 2.8 – Інтерфейс інтерактивної вправи
«Послідовність технологічного процесу»

Учні переходять за посиланням чи QR-кодом та самостійно виконують поставлене перед ними завдання, а саме встановлюють правильну послідовність технологічного процесу, при цьому зберігаючи тишу і не заважаючи іншим. Час на виконання завдання – 5 хвилин. По завершенню завдання учні повинні натиснути в правому нижньому куті блакитну кнопку і зробити скрін, надіслати вчителю для перевірки. Якщо учні відповіли не правильно, то картинка буде виділена червоним кольором (див. рисунок 2.9, а), правильно – зеленим із назвою «Правильне рішення знайдено!» (див. рисунок 2.9, б).

а

б

а – не правильна відповідь; б – правильна відповідь

Рисунок 2.9 – Відповіді інтерактивної вправи
«Послідовність технологічного процесу»

Важливо під час виконання завдання забезпечити тишу й зосередженість, щоб кожен міг уважно розглянути етапи виготовлення ляльки-мотанки та самостійно визначити на якому етапі що потрібно робити і дати відповідь. Під час виконання вправи слід дотримуватися правил взаємоповаги та підтримки. Учні не мають підказувати конкретні слова, але можуть скеровувати однокласника у пошуку правильної відповіді, критику та негативні висловлювання заборонено, увага зосереджується на навчанні, аргументації та розвитку власної думки. Такий вид засобів сприяє кращому запам'ятовуванню назв технік, уміння аналізувати декоративні елементи, розвиває спостережливість та формує естетичний смак.

Також під час виконання вправи «Вибір традиційної техніки для створення декоративного виробу» (див. рисунок 2.10) учням потрібно знайти пару зображення та технологію виготовлення виробу. Для ознайомлення із вправою потрібно перейти за посиланням або QR-кодом та самостійно виконати поставлене перед ними завдання, знайти ситуацію з техніками виготовлення виробів.

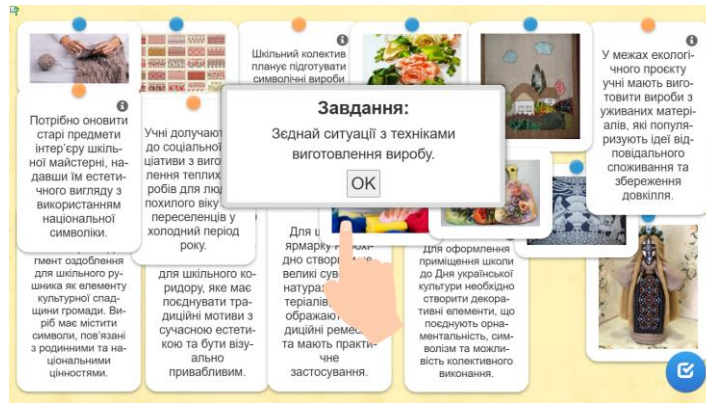

Рисунок 2.10 – Інтерфейс інтерактивної вправи «Вибір традиційної техніки для створення декоративного виробу»

Під час вивчення теми «Народні традиції у сучасному виробі» доцільно використовувати засіб, а саме розроблений пазл «Взаємозв'язок народної техніки та призначення виробу» (див. рисунок 2.11) у рамках навчального модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва», де учням потрібно віднайти техніку з їхнім призначенням та вилучити відповідно до вимог завдання. Цей засіб органічно поєднує діяльнісний, культурологічний та громадянсько-виховний складники технологічної освіти і відповідає компетентнісному підходу, закладеному у Державному стандарті базової середньої освіти.

Рисунок 2.11 – Інтерфейс вправи «Взаємозв'язок народної техніки та призначення виробу»

Отже, системне та методично обґрунтоване використання комплекту засобів формування громадянської компетентності на уроках технологій засобами народних традицій забезпечує поєднання навчального, виховного та культурологічного компонентів освітнього процесу. Залучення практичної діяльності, інтерактивних методів, дидактичних ігор, проєктної роботи та мультимедійних ресурсів сприяє усвідомленню учнями цінності національної культурної спадщини, розвитку відповідальності, активної громадянської позиції та формуванню стійких громадянських орієнтирів у старшокласників.

2.3 Хід та результати дослідження.

З метою експериментальної перевірки ефективності розробленого у пункті 2.2 комплекту засобів формування громадянської компетентності учнів старших класів засобами народних традицій на уроках технологій було проведено педагогічне дослідження. Його основною метою стало виявлення впливу практико-орієнтованих засобів навчання (презентацій, інструкційних карток, відеофрагментів, інтерактивних вправ і проєктної діяльності) на рівень сформованості громадянської компетентності учнів 10 – 11 класів.

Педагогічне дослідження здійснювалося на базі закладу загальної середньої освіти комунальний заклад загальної середньої освіти «ліцей N 17 Хмельницької міської ради, та охоплювало 30 учнів старших класів, які були розподілені на експериментальну та контрольну групи по 15 осіб у кожній. Формування груп відбувалося з урахуванням вікових особливостей учнів, приблизно однакового рівня навчальних досягнень і відсутності статистично значущих відмінностей у рівні сформованості громадянської компетентності на початковому етапі дослідження.

Експериментальна група навчалася з використанням розробленого комплекту засобів формування громадянської компетентності, інтегрованого

у зміст навчальних модулів з технологій («Техніки декоративно-ужиткового мистецтва», «Кулінарія», «Дизайн предметів інтер'єру», «Краса та здоров'я»). У контрольній групі освітній процес здійснювався відповідно до чинної навчальної програми з технологій без цілеспрямованого використання засобів що сприяють розвитку громадянської компетентності.

Дослідження проводилося упродовж вивчення зазначених навчальних модулів і відповідало загальноприйнятій структурі педагогічного експерименту, що передбачає три взаємопов'язані етапи: констатувальний, формувальний та контрольний. Така організація дала змогу простежити динаміку змін рівня сформованості громадянської компетентності учнів у процесі цілеспрямованого педагогічного впливу.

Для оцінювання рівня сформованості громадянської компетентності учнів старших класів у процесі педагогічного експерименту було визначено систему критеріїв і показників, що відображають основні складники зазначеної компетентності та відповідають меті й завданням дослідження.

У межах експерименту виокремлено такі критерії сформованості громадянської компетентності: ціннісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісно-практичний та комунікативно-рефлексивний.

Ціннісно-мотиваційний критерій характеризує ставлення учнів до національної культури та народних традицій, усвідомлення їх значущості для особистісного та громадянського становлення. Основними показниками цього критерію є: інтерес до вивчення народних традицій у процесі навчання технологій; позитивне емоційно-ціннісне ставлення до культурної спадщини українського народу; наявність внутрішньої мотивації до участі в практичній та проектній діяльності з опорою на народні традиції.

Когнітивний критерій відображає рівень знань учнів про народні традиції, символіку декоративно-ужиткового мистецтва, особливості національної кухні та культурно-побутові звичаї українського народу. Показниками когнітивного критерію визначено: обсяг і усвідомленість знань про народні традиції; розуміння їхнього культурного та суспільного значення;

здатність застосовувати здобуті знання під час виконання навчальних завдань і проєктів.

Діяльнісно-практичний критерій характеризує вміння учнів реалізовувати громадянські цінності у практичній діяльності на уроках технологій. До його показників належать: відповідальне ставлення до виконання практичних завдань; дотримання технологічної послідовності та інструкцій; здатність працювати самостійно й у групі під час виготовлення виробів і реалізації навчальних проєктів; усвідомлення символічного та культурного змісту результатів власної праці.

Комунікативно-рефлексивний критерій відображає рівень сформованості в учнів умінь взаємодії, співпраці та самооцінювання власної діяльності. Основними показниками цього критерію є: уміння аргументовано висловлювати власну думку щодо значення народних традицій; здатність до конструктивного діалогу та роботи в команді; уміння аналізувати результати власної діяльності та оцінювати її з позицій громадянських цінностей.

На основі визначених критеріїв і показників було виокремлено три рівні сформованості громадянської компетентності учнів: низький, середній та високий. Низький рівень характеризується фрагментарними знаннями про народні традиції, слабкою мотивацією та пасивністю у навчальній діяльності. Середній рівень виявляється у наявності базових знань, ситуативному інтересі до національної культури та достатньому рівні виконання практичних завдань. Високий рівень характеризується стійким інтересом до народних традицій, усвідомленим ставленням до культурної спадщини, активною участю у проєктній діяльності та здатністю до відповідальної громадянської поведінки.

Для забезпечення об'єктивності та достовірності результатів дослідження було комплекс взаємодоповнювальних методів діагностики, зокрема анкетування, тестування, педагогічне спостереження, аналіз продуктів практичної та проєктної діяльності учнів.

Педагогічний експеримент здійснювався у три послідовні етапи: констатувальний, формувальний та контрольний, кожен із яких мав власну мету, зміст і методи реалізації.

На констатувальному етапі було проведено первинне діагностування рівня сформованості громадянської компетентності учнів експериментальної та контрольної груп. Основним завданням цього етапу стало виявлення вихідного рівня сформованості досліджуваної компетентності та встановлення однорідності груп за визначеними показниками. Для цього застосовувалися анкетування учнів з метою виявлення їхнього ціннісного ставлення до національної культури та народних традицій, тестування для оцінювання рівня знань про народні традиції та культурну спадщину, а також педагогічне спостереження за діяльністю учнів під час виконання навчальних завдань. Інструментарій діагностики, використаний на цьому етапі, подано у додатках А та Б. Отримані результати засвідчили переважання середнього рівня сформованості громадянської компетентності в обох групах і відсутність суттєвих відмінностей між ними.

Формувальний етап передбачав цілеспрямоване впровадження в освітній процес експериментальної групи розробленого комплексу засобів формування громадянської компетентності учнів засобами народних традицій. У процесі вивчення навчальних модулів з технологій системно застосовувалися презентації з історії та символіки декоративно-ужиткового мистецтва, інструкційні картки для виконання практичних робіт, відеофрагменти, що висвітлюють культурні та побутові традиції українського народу, інтерактивні вправи та навчальні проєкти. Особлива увага приділялася організації практичної діяльності учнів, розвитку навичок співпраці, відповідального ставлення до праці та усвідомлення культурної цінності створюваних виробів.

У контрольній групі освітній процес здійснювався відповідно до чинної навчальної програми з технологій без внесення змін до традиційної методики

навчання та без спеціального акценту на використання народних традицій як засобу формування громадянської компетентності.

На контрольному етапі було проведено повторне діагностування рівня сформованості громадянської компетентності учнів експериментальної та контрольної груп з використанням тих самих критеріїв, показників і методів оцінювання, що й на констатувальному етапі. Це дало змогу забезпечити коректність порівняння отриманих результатів та простежити динаміку змін у рівнях сформованості досліджуваної компетентності.

З метою кількісного та якісного аналізу результатів педагогічного експерименту було розроблено шкалу оцінювання рівня сформованості громадянської компетентності учнів за 12-бальною системою, що відповідає чинним вимогам оцінювання навчальних досягнень здобувачів загальної середньої освіти (див. таблицю 2.5).

Оцінювання здійснювалося з урахуванням результатів анкетування, тестування, педагогічного спостереження та аналізу продуктів практичної й проєктної діяльності учнів.

Таблиця 2.5 – Розподіл балів за критеріями

Критерій	Максимальна кількість балів
Ціннісно-мотиваційний	3 бали
Когнітивний	3 бали
Діяльнісно-практичний	3 бали
Комунікативно-рефлексивний	3 бали
Усього	12 балів

Учень із високим рівнем сформованості (10 – 12 балів) проявляє стійкий інтерес до народних традицій та національної культури, усвідомлює їхнє значення для власного особистісного та громадянського становлення. Він має ґрунтовні знання про народні традиції, символіку та культурні особливості, активно й відповідально залучається до практичної та проєктної діяльності,

здатний аргументовано висловлювати власну позицію, співпрацювати в групі та здійснювати рефлексію результатів власної роботи.

Учень із достатнім рівнем (7 – 9 балів) цікавиться народними традиціями, має достатні знання та розуміння їхнього значення, виконує практичні завдання відповідно до інструкцій і бере участь у груповій роботі, проте проявляє ініціативу здебільшого ситуативно. Він уміє висловлювати власну думку, хоча не завжди робить це аргументовано та послідовно.

Учень із середнім рівнем (4 – 6 балів) володіє лише фрагментарними знаннями про народні традиції і виявляє нестійкий інтерес до їх вивчення. Практичні завдання виконує переважно з допомогою вчителя, а самостійність і відповідальність проявляються лише епізодично. Комунікативні навички розвинені на базовому рівні, а рефлексія здійснюється поверхово.

Учень із низьким рівнем (1 – 3 бали) демонструє байдужість до народних традицій і національної культури, має низький рівень знань, пасивний у навчальній діяльності, уникає участі в практичних і групових завданнях, не усвідомлює значення результатів власної праці, а також має труднощі у спілкуванні та самооцінюванні.

Результати педагогічного експерименту було узагальнено на основі порівняльного аналізу даних, отриманих на констатувальному та контрольному етапах дослідження в експериментальній і контрольній групах. Оцінювання рівня сформованості громадянської компетентності учнів здійснювалося за 12-бальною шкалою з подальшим віднесенням результатів до низького, середнього, достатнього та високого рівнів.

Аналіз результатів констатувального етапу показав, що в експериментальній і контрольній групах переважав середній рівень сформованості громадянської компетентності. Частка учнів із високим і достатнім рівнями була відносно незначною, а кількість учнів із низьким рівнем у обох групах була приблизно однаковою. Це підтвердило однорідність груп і створило передумови для проведення формувального етапу експерименту. Узагальнені результати констатувального етапу подано у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 – Рівні сформованості громадянської компетентності учнів на констатувальному етапі

Рівень	Балів, кількість	Експериментальна група (15 осіб), %	Контрольна група (15 осіб), %
Високий	10–12	13	7
Достатній	7–9	27	33
Середній	4–6	47	47
Низький	1–3	13	13

Після завершення формувального етапу було проведено контрольне діагностування, результати якого засвідчили суттєві відмінності між експериментальною та контрольною групами. В експериментальній групі спостерігалася виразна позитивна динаміка за всіма визначеними критеріями. Зокрема, кількість учнів із високим рівнем сформованості громадянської компетентності зросла з 13 відсотків до 40 відсотків, а з достатнім рівнем – з 27 відсотків до 40 відсотків. Водночас кількість учнів із середнім рівнем зменшилася з 47 відсотків до 20 відсотків, а учні з низьким рівнем на контрольному етапі відсутні.

У контрольній групі зміни мали менш виражений характер. Незначне зростання кількості учнів із високим і достатнім рівнями відбувалося переважно за рахунок природного освітнього процесу, при цьому частка учнів із середнім і низьким рівнями залишалася суттєвою. Порівняльні результати контрольного етапу подано у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 – Рівні сформованості громадянської компетентності учнів на контрольному етапі

Рівень	Балів, кількість	Експериментальна група (15 осіб)	Контрольна група (15 осіб)
Високий	10–12	40	13
Достатній	7–9	40	33
Середній	4–6	20	40
Низький	1–3	0	13

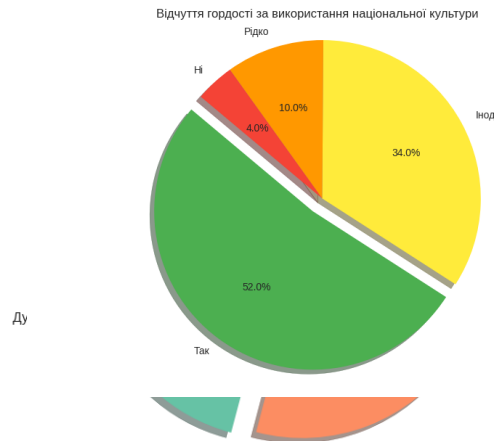

Рисунок 2.12 – Рівень цікавості до народних традицій на уроках технологій

Більшість учнів (72 відсотки) проявляють інтерес до народних традицій, що свідчить про їхню актуальність у освітньому процесі. Лише 10 відсотків вважають тему нецікавою, а 18 відсотків залишаються байдужими – це може бути сигналом для вчителя про потребу у більш інтерактивних чи практичних методах викладання.

Рисунок 2.13 – Важливість народних традицій як частини культури

Переважна більшість (88 відсотків) вважає народні традиції важливою частиною культури. Лише 12 відсотків учасників опитування сумніваються або заперечують їхню значущість. Це свідчить про високий рівень культурної ідентичності та цінності традицій у сучасному суспільстві.

Рисунок 2.14 – Відчуття гордості за використання національної культури

Більшість (86 відсотків) відчувають гордість постійно або час від часу, що свідчить про позитивне ставлення до національної культури. Лише 14 відсотків рідко або зовсім не відчувають гордості – це невелика частка, яка може бути важливою для подальших досліджень чи освітніх програм.

Рисунок 2.15 – Мотивацію участі у практичних/проектних роботах

Переважає більшість (78 відсотків) відчуває мотивацію брати участь у практичних чи проектних роботах. Лише 22 відсотки учнів майже не мотивовані або зовсім не мотивовані, що може свідчити про потребу у вдосконаленні методів залучення.

Рисунок 2.16 – Усвідомлення значення власної роботи як частини культурної спадщини

Найбільша група – ті, хто вмотивовані частково (42 відсотків), що відкриває простір для підвищення їхньої зацікавленості через інтерактивні чи творчі завдання. Майже половина учнів (48 відсотків) чітко усвідомлюють значення своєї роботи як частини культурної спадщини. Ще 40 відсотків визнають це частково, що свідчить про потенціал для глибшого розуміння та виховання культурної відповідальності. Лише 12 відсотків не бачать зв'язку між власною діяльністю та культурною спадщиною – це невелика група, яка може потребувати додаткових пояснень чи прикладів.

Рисунок 2.17 – Сприяння формуванню громадянської позиції

Більшість учнів (54 відсотків) вважають, що їхня діяльність сприяє формуванню громадянської позиції, рисунок 2.17. Значна частка (34 відсотків) вагається з відповіддю, що може свідчити про недостатнє розуміння або потребу в додаткових прикладах. Лише 12 відсотків не бачать такого впливу, що є відносно невеликою групою.

Найбільш запам'яталися традиції / діяльності (узагальнений аналіз відкритих відповідей).

Найчастіше згадували виготовлення декоративно-ужиткових виробів (рушники, лялька-мотанка, вишивка); традиційні українські орнаменти та символи; обрядові свята (Різдво, Великдень, Івана Купала); кулінарні традиції

(випічка, святкові страви); знайомство з регіональними особливостями культури.

Учні зазначали, що це допомагає відчувати зв'язок із власним народом та історією; формувати повагу до української культури; розвивати творчість і практичні навички; виховувати громадянську свідомість та патріотизм;

За результатами орієнтовного моделювання дослідження встановлено, що більшість старшокласників демонструють позитивне ставлення до вивчення народних традицій на уроках технологій. Приблизно 50–55 відсотків учнів належать до високого рівня сформованості ціннісного ставлення: вони виявляють стійкий інтерес до національної культури, усвідомлюють її значення та активно долучаються до навчально-практичної діяльності. Близько 30–35 відсотків учнів характеризуються середнім рівнем, для якого притаманний ситуативний інтерес, вибіркова активність та часткове усвідомлення цінності традицій. Водночас 10–15 відсотків опитаних продемонстрували низький рівень ставлення, що проявляється у байдужості, низькій навчальній мотивації та недостатньому розумінні ролі народних традицій у формуванні громадянської компетентності.

Порівняльний аналіз результатів експериментальної та контрольної груп свідчить про ефективність цілеспрямованого використання розробленого комплексу засобів формування громадянської компетентності. Найбільш відчутні позитивні зміни в експериментальній групі спостерігалися за ціннісно-мотиваційним і діяльнісно-практичним критеріями, що проявлялося у зростанні інтересу учнів до народних традицій, підвищенні відповідальності за результати практичної діяльності, активнішій участі в проектній роботі та усвідомленні культурної значущості створюваних виробів.

Таким чином, результати експериментального дослідження підтверджують ефективність розробленого у пункті 2.2 комплексу засобів формування громадянської компетентності учнів старших класів на уроках технологій. Системне використання презентацій, інструкційних карток, відеофрагментів, інтерактивних вправ і проектної діяльності на основі

народних традицій забезпечує істотне підвищення рівня сформованості громадянської компетентності порівняно з традиційною методикою навчання.

ВИСНОВКИ

У ході виконання кваліфікаційної роботи на тему «Формування громадянської компетентності учнів старших класів на уроках технологій засобами народних традицій» було зроблено низку висновків. Проведений теоретичний аналіз і практичне опрацювання проблеми засвідчили, що громадянська компетентність учнів 10–11 класів ефективно формується за умови цілеспрямованого використання народних традицій у змісті та організації навчальної діяльності на уроках технологій.

У процесі теоретичного аналізу науково-педагогічної літератури з'ясовано сутність поняття «громадянська компетентність», яке розглядається як інтегрована якість особистості, що поєднує знання про суспільні процеси, ціннісні орієнтації, громадянську свідомість, соціальну відповідальність, готовність до активної участі в житті громади та держави. Встановлено, що громадянська компетентність формується у процесі цілеспрямованої навчально-виховної діяльності та є одним із ключових результатів сучасної освіти відповідно до концепції Нової української школи. Доведено, що уроки технологій мають значний потенціал у контексті громадянського виховання завдяки практичній спрямованості, можливості організації колективної діяльності, реалізації проєктного навчання та інтеграції з національно-культурним компонентом.

Дослідження народних традицій засвідчило їх вагомий вплив на формування громадянської компетентності учнів старших класів. Народні традиції виступають носіями соціальних норм, моральних цінностей, трудової культури, ідеалів взаємодопомоги, відповідальності та патріотизму. Залучення елементів народної культури, звичаїв і ремесел у зміст уроків технологій сприяє формуванню національної ідентичності, поваги до культурної спадщини українського народу та усвідомлення власної причетності до життя громади й держави.

Аналіз педагогічного досвіду вчителів технологій показав, що ефективними формами й методами формування громадянської компетентності засобами народних традицій є використання навчальних вправ, ігор, відеофрагментів, інструкційних карт, презентацій і проєктної діяльності. Встановлено, що системне та цілеспрямоване використання зазначених засобів сприяє підвищенню мотивації учнів до навчання, розвитку їхньої соціальної активності, відповідального ставлення до праці та формування активної громадянської позиції.

У ході дослідження було обґрунтовано та розроблено комплект засобів формування громадянської компетентності учнів старших класів на уроках технологій засобами народних традицій, а також сформульовано методичні рекомендації щодо їх використання в освітньому процесі. Результати перевірки ефективності запропонованих засобів засвідчили позитивну динаміку у формуванні складових громадянської компетентності, зокрема зростання рівня громадянської свідомості, соціальної відповідальності, зацікавленості у збереженні народних традицій та готовності до активної участі в суспільному житті.

Отже, результати дослідження підтверджують доцільність і ефективність формування громадянської компетентності учнів старших класів на уроках технологій засобами народних традицій. Запропонований методичний підхід може бути рекомендований до впровадження в практику роботи закладів загальної середньої освіти з метою виховання свідомого, відповідального та соціально активного громадянина України.

Таким чином, у ході виконання дослідження на тему «Формування громадянської компетентності учнів старших класів на уроках технологій засобами народних традицій» було досягнуто поставленої мети та виконано всі визначені завдання.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII (зі змінами) [Електронний ресурс]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text> (дата звернення: 24.12.2025).
2. Формування громадянської компетентності учнів : методичні рекомендації [Електронний ресурс]. – URL: <http://library.ippro.com.ua/attachments/article/343/Формування%20громадянської%20компетентності%20d.pdf> (дата звернення: 24.12.2025).
3. Формування громадянської компетентності учнів : методичні рекомендації [Електронний ресурс]. – URL: <http://library.ippro.com.ua/attachments/article/343/Формування%20громадянської%20компетентності%20d.pdf> (дата звернення: 24.12.2025).
4. Громадянська освіта в сучасному освітньому просторі [Електронний ресурс]. – Calaméo. – URL: <https://www.calameo.com/books/00500453016254e8a7156> (дата звернення: 24.12.2025).
5. Проблеми формування громадянської компетентності в закладах освіти // Perspectives of Science and Education [Електронний ресурс]. – URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/7128/7169> (дата звернення: 24.12.2025).
6. Актуальні питання формування та розвитку громадянських компетентностей в Україні : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю «Розвиток громадянських компетентностей в Україні». – Київ : НАДУ, 2016. – 308 с.
7. Власенко О. М. Зміст та структура громадянської компетентності випускника закладу середньої освіти / О. М. Власенко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2019. – Вип. 62, т. 1. – С. 98–102.

8. Забезпечення формування громадянської компетентності у сучасному змісті шкільної освіти // Історія в школах України. – 2006. – № 8. – С. 4–7.
9. Жадан І. В. Громадянська компетентність: соціальні очікування та реалії : монографія / І. В. Жадан. – Київ, 2021. – 105 с.
10. Ломакіна Г. І. Громадянськість як якість суб'єкта громадянського суспільства / Г. І. Ломакіна // Педагогічні науки. – 2020. – № 8. – С. 88–93.
11. Пометун О. І. Формування громадянської компетентності: погляд з позиції сучасної педагогічної науки / О. І. Пометун // Вісник програм шкільних обмінів. – 2005. – № 23. – С. 18–22.
12. Ремех Т. Сутність і структура громадянської компетентності учня Нової української школи / Т. Ремех // Український педагогічний журнал. – 2018. – № 2. – С. 34–40.
13. Степанова Н. Формування громадянської компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів / Н. Степанова. – Черкаси, 2014. – 44 с.
14. Сухомлинська О. В. Громадянське виховання і сучасна освіта / О. В. Сухомлинська // Педагогіка і психологія. – 2015. – № 2. – С. 5–14.
15. Рябовол Л. Шкільна громадянська освіта як чинник утвердження української громадянської ідентичності учнів // Український педагогічний журнал. – 2024. – № 3. – С. 199–206.
16. Хома О. М. Шляхи формування громадянської компетентності учнів // Педагогічна інноватика. – 2025. – № 9. – С. хх–уу.
17. Олійник Н., Франчук Н. Педагогічні умови формування громадянської компетентності учнів // Педагогічна інноватика. – 2024. – № 7. – С. хх–уу.
18. Кошелєв О., Бескорса О. Роль учителя у формуванні громадянської компетентності // Молодь і ринок. – 2019. – № 7. – С. хх–уу.
19. Matushevych T., Kolesnyk L. Developing civic competence within the New Ukrainian School concept // Philosophy of Education. – 2019. – № 2. – С. хх–уу.

20. Hrytsenchuk O. O. et al. Efficiency of using digital learning environment // *Information Technologies and Learning Tools*. – 2021. – Vol. 86, No. 6. – С. xx–yy.
21. Guerrero Romera C. et al. Development of social and civic competence through art // *Asian Journal of Contemporary Education*. – 2020. – Vol. 4, No. 2. – С. 99–109.
22. Чубінська А.-М., Петришин Т. Формування громадянської компетентності сучасного фахівця // *Академічні візії*. – 2023. – № 27. – С. xx–yy.
23. Interaction as a means of forming students' civic competence // *Proceedings of the 5th International Scientific Conference*. – 2020. – С. 479–483.
24. Давиденко О. Civic competences as a tool for building a democratic society // *Dnipro Academy Herald*. – 2024. – Vol. 2. – С. xx–yy.
25. Ілійчук Л., Вережак Л. Development of civic competencies under NUSH // *Mountain School of Ukrainian Carpaty*. – 2021. – № 24. – С. 104–107.
26. Ілійчук Л., Вережак Л. Development of civic competencies of students: new approaches and practices under NUSH / Л. Ілійчук, Л. Вережак // *Mountain School of Ukrainian Carpaty*. – 2021. – № 24. – С. 104–107.
27. Саяпіна С. Формування громадянської компетентності в майбутніх вихователів у процесі фахової підготовки / С. Саяпіна // *Гуманізація навчально-виховного процесу*. – 2025. – № 2(108). – С. xx–yy.
28. Салата О., Ткаченко Б. Professional development of history and civic education teachers in Ukraine: problems and prospects / О. Салата, Б. Ткаченко // *Continuing Professional Education: Theory and Practice*. – 2024. – № 3. – С. xx–yy.
29. Kozak L., Fedorova S. Volunteer activity as a way of forming social and civic competence of children in preschool education / L. Kozak, S. Fedorova // *European Science*. – 2022. – Vol. 14. – С. xx–yy.
30. Рашидова С. The problem of developing civic competence in subjects of the inclusive educational environment: analytical review / С. Рашидова //

Spirituality of a Personality: Theory, Methodology and Practice. – 2025. – № 1(111). – С. 119–131.

31. Кульбач Л. Civil competence of a teacher in the light of the reform of the preschool education system / Л. Кульбач // *Dnipro Academy of Continuing Education Herald. Series: Philosophy, Pedagogy.* – 2023. – Vol. 2. – С. xx–yy.

32. Овчарук О., Гриценчук О. Model of informational and educational environment of teachers' civic competence on the basis of Council of Europe approaches / О. Овчарук, О. Гриценчук // *Academic Notes. Series: Pedagogical Sciences.* – 2019. – № 183. – С. 129–134.

33. Кошелєв О., Бескорса О. Роль учителя у формуванні громадянської компетентності учнів початкової школи / О. Кошелєв, О. Бескорса // *Молодь і ринок.* – 2019. – № 7. – С. xx–yy.

34. Піддячий В. The nature and content of the civic competency of future pedagogue / В. Піддячий // *Молодь і ринок.* – 2017. – № 7(150). – С. 76–82.

35. Савченко С., Олексенко С. Civil competence as an important component of the professional growth of a modern teacher / С. Савченко, С. Олексенко // *SWorldJournal.* – 2023. – Vol. 21. – С. xx–yy.

36. Демчук Т. Громадянська освіта: міждисциплінарність у становленні категорії / Т. Демчук // *Empirio.* – 2024. – № 1. – С. xx–yy.

37. Русин Г., Вітюк В., Соняк Н., Гуцуляк М. Розвиток громадянської компетентності у здобувачів початкової освіти Нової української школи / Г. Русин та ін. // *Acta Paedagogica Volynienses.* – 2023. – № 5. – С. xx–yy.

38. Бодак В., Рибчук А., Сивик О. Освітнє середовище закладу вищої освіти як чинник формування громадянської компетентності студентів / В. Бодак, А. Рибчук, О. Сивик // *Молодь і ринок.* – 2025. – № 2. – С. xx–yy.

39. Рябовол Л., Ремех Т. Громадянська освіта в профільній школі в Україні та зарубіжних країнах / Л. Рябовол, Т. Ремех // *Вісник НАПН України.* – 2024. – Vol. 6(1). – С. xx–yy.

40. Єщенко М. Теоретичні засади формування та розвитку громадянських компетентностей / М. Єщенко // Імідж сучасного педагога. – 2023. – № 1(190). – С. 98–102.

41. Civic and citizenship education in inclusive settings: barriers and opportunities // Inclusive Education Journal. – 2025. – № 1. – С. xx–yy.

42. Understanding Ukrainian Symbolism in Embroidery / YouTube [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.youtube.com/watch?v=rRIJgmnhuBQ> (дата звернення: 24.12.2025).

43. Traditional Ukrainian Color Palette Explained / YouTube [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.youtube.com/watch?v=2jxQrzg9tn4> (дата звернення: 24.12.2025).

44. Folk Ornament and Design in Ukrainian Art / YouTube [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.youtube.com/watch?v=-SphDav7QcQ> (дата звернення: 24.12.2025).

Додаток А
(обов'язковий)

Анкета
для учнів 10–11 класів

Мета: виявлення ставлення учнів до народних традицій, національної культури та їх ролі у формуванні громадянської компетентності на уроках технологій.

Інструкція

Ознайомтеся із запитаннями та оберіть варіант відповіді, який найбільше відповідає Вашій думці. У відкритих запитаннях висловіть власну позицію.

Блок 1. Ціннісно-мотиваційний компонент

1. Чи цікаво Вам вивчати народні традиції на уроках технологій?

- дуже цікаво
- скоріше цікаво
- байдуже
- нецікаво

2. Як Ви вважаєте, чи є народні традиції важливою частиною культури українського народу?

- так, безумовно
- скоріше так
- скоріше ні
- ні

3. Чи викликає у Вас гордість використання елементів національної культури у навчальній діяльності?

- так
- іноді
- рідко

ні

4. Чи мотивує Вас участь у практичних і проєктних роботах, пов'язаних із народними традиціями?

так, дуже

частково

майже не мотивує

не мотивує

Блок 2. Рефлексивний компонент

5. Чи усвідомлюєте Ви значення власної праці (виробів, страв, проєктів) як частини культурної спадщини?

так

частково

ні

6. Чи вважаєте Ви, що такі уроки сприяють формуванню громадянської позиції?

так

важко відповісти

ні

7. Які народні традиції або види діяльності запам'яталися Вам найбільше?

8. Що, на Вашу думку, дає вивчення народних традицій сучасній молоді

Оцінювання (для дослідника):

- високий рівень – переважання позитивних відповідей, розгорнуті усвідомлені судження;

- середній рівень – ситуативний інтерес, частково усвідомлені відповіді;

- низький рівень – байдужість, формальні або відсутні відповіді.

Додаток Б (обов'язковий)

Картки -завдання

Картка-завдання № 1

Калина

1. Яке символічне значення має калина в українській традиційній культурі?
2. Які життєві та громадянські цінності уособлює образ калини (рід, пам'ять, безперервність поколінь тощо)?
3. Чому калина часто використовується у вишивці, піснях і декоративно-ужитковому мистецтві?
4. Які кольори зазвичай супроводжують зображення калини та який їхній символічний зміст?
5. Як образ калини можна інтерпретувати в сучасному контексті громадянської ідентичності?

Картка-завдання №2

Герб України

1. Яке історичне походження має Тризуб як державний символ України?
2. Які ідеї та цінності він уособлює (державність, свобода, спадкоємність)?
3. Чому використання державних символів у декоративному мистецтві потребує особливо відповідального ставлення?
4. У яких видах декоративно-ужиткового мистецтва традиційно або сучасно використовується Тризуб?
5. Як знання значення державних символів впливає на формування громадянської свідомості?

Картка-завдання №3

Прапор України

1. Що символізують кольори Державного Прапора України?
2. Як ці кольори можуть інтерпретуватися в орнаменті або вишивці?
3. Які почуття та цінності викликає у вас образ прапора як елемента культурної спадщини?
4. Чому знання символіки державного прапора є важливим для кожного громадянина?
5. Як використання кольорів прапора в дизайні може поєднувати традицію і сучасність?

Картка-завдання №4

Пшениця

1. Яке значення має образ пшениці в українській народній символіці?
2. Які цінності вона уособлює (праця, добробут, життя, родючість)?
3. Чому мотиви пшениці часто присутні у вишивці та декоративних композиціях?
4. Як символ пшениці пов'язаний із поняттям національної і продовольчої безпеки?
5. Яке значення цей символ може мати для сучасного громадянина України?

Картка-завдання №5

Вишиванка

1. Чому вишиванка вважається не просто одягом, а культурним символом?
2. Які елементи (орнамент, колір, композиція) формують її символічний зміст?
3. Як вишиванка відображає регіональні особливості України?
4. Чому носіння вишиванки сьогодні розглядається як прояв громадянської позиції?
5. Як через вишиванку передаються цінності та історична пам'ять народу?

Картка-завдання №6

Квітковий орнамент

1. Які основні значення мають квіткові мотиви в українській вишивці?
2. Які почуття та життєві цінності зазвичай символізують квіти (краса, любов, гармонія)?
3. Як квітковий орнамент пов'язаний із природою та світоглядом українців?
4. Яку роль відіграє стилізація реальних форм у створенні орнаменту?
5. Як квіткові мотиви можуть бути переосмислені в сучасному дизайні?

Картка-завдання №7

Тваринний орнамент

1. Яке символічне значення мають птахи в українському народному мистецтві?
2. Які риси або цінності вони уособлюють (свобода, душа, захист, родинність)?
3. Чому саме птахи є поширеним мотивом у вишивці?
4. Як зображення птахів відображає уявлення народу про світ і людину в ньому?
5. Яке значення символу птаха може мати для формування громадянських іде

Картка-завдання №8

Українські орнаменти

1. Чим відрізняються орнаменти різних регіонів України?
2. Які історичні та культурні чинники вплинули на формування регіональних орнаментів?
3. Чому важливо зберігати регіональне різноманіття орнаментів як частину культурної спадщини?
4. Як орнамент може відобразити єдність країни попри культурні відмінності?
5. Яким чином знання регіональних орнаментів сприяє формуванню національної та громадянської ідентичності?

Картка-завдання №1

Червоний, чорний

Проаналізуйте запропоновану палітру кольорів, характерну для українських народних виробів. Поясніть символічне значення кожного кольору. На основі аналізу створіть власну кольорову композицію для інтер'єрного об'єкта, обґрунтувавши її відповідність народним традиціям і принципам колористики.

Картка-завдання №2

Синій, чорний, зелений

Проаналізуйте запропоновану палітру кольорів, характерну для українських народних виробів. Поясніть символічне значення кожного кольору. На основі аналізу створіть власну кольорову композицію для інтер'єрного об'єкта, обґрунтувавши її відповідність народним традиціям і принципам колористики.

Картка-завдання №3

Синій, жовтий, зелений

Проаналізуйте запропоновану палітру кольорів, характерну для українських народних виробів. Поясніть символічне значення кожного кольору. На основі аналізу створіть власну кольорову композицію для інтер'єрного об'єкта, обґрунтувавши її відповідність народним традиціям і принципам колористики.

Картка-завдання №4

Білий, синій, зелений

Проаналізуйте запропоновану палітру кольорів, характерну для українських народних виробів. Поясніть символічне значення кожного кольору. На основі аналізу створіть власну кольорову композицію для інтер'єрного об'єкта, обґрунтувавши її відповідність народним традиціям і принципам колористики.

Картка-завдання №5

Жовтий, зелений, червоний

Проаналізуйте запропоновану палітру кольорів, характерну для українських народних виробів. Поясніть символічне значення кожного кольору. На основі аналізу створіть власну кольорову композицію для інтер'єрного об'єкта, обґрунтувавши її відповідність народним традиціям і принципам колористики.

Картка-завдання №6

Білий, синій, чорний

Проаналізуйте запропоновану палітру кольорів, характерну для українських народних виробів. Поясніть символічне значення кожного кольору. На основі аналізу створіть власну кольорову композицію для інтер'єрного об'єкта, обґрунтувавши її відповідність народним традиціям і принципам колористики.

Картка-завдання №7

Жовтий, зелений, синій

Проаналізуйте запропоновану палітру кольорів, характерну для українських народних виробів. Поясніть символічне значення кожного кольору. На основі аналізу створіть власну кольорову композицію для інтер'єрного об'єкта, обгрунтувавши її відповідність народним традиціям і принципам колористики.

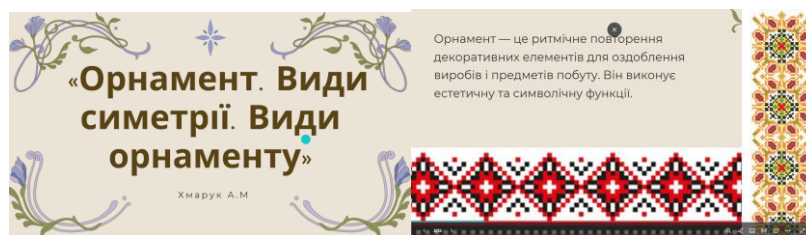
Картка-завдання №8

Синій, зелений, чорний

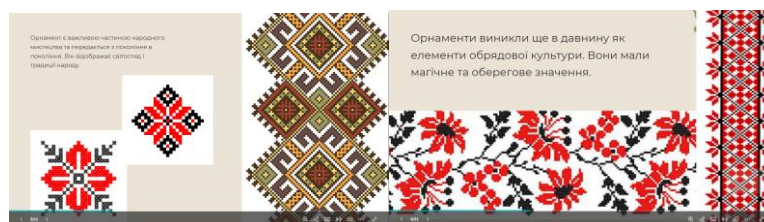
Проаналізуйте запропоновану палітру кольорів, характерну для українських народних виробів. Поясніть символічне значення кожного кольору. На основі аналізу створіть власну кольорову композицію для інтер'єрного об'єкта, обгрунтувавши її відповідність народним традиціям і принципам колористики.

Додаток В
(обов'язковий)
Презентації

а

б

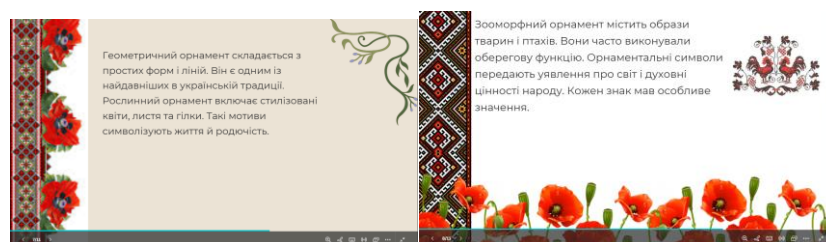
в

г

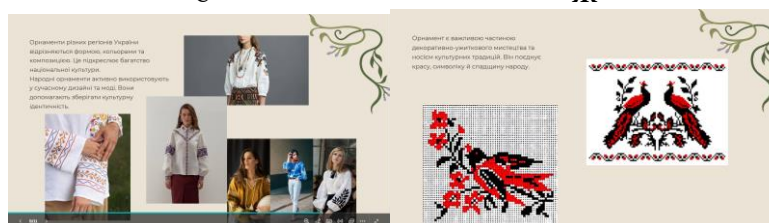
д

е

є

ж

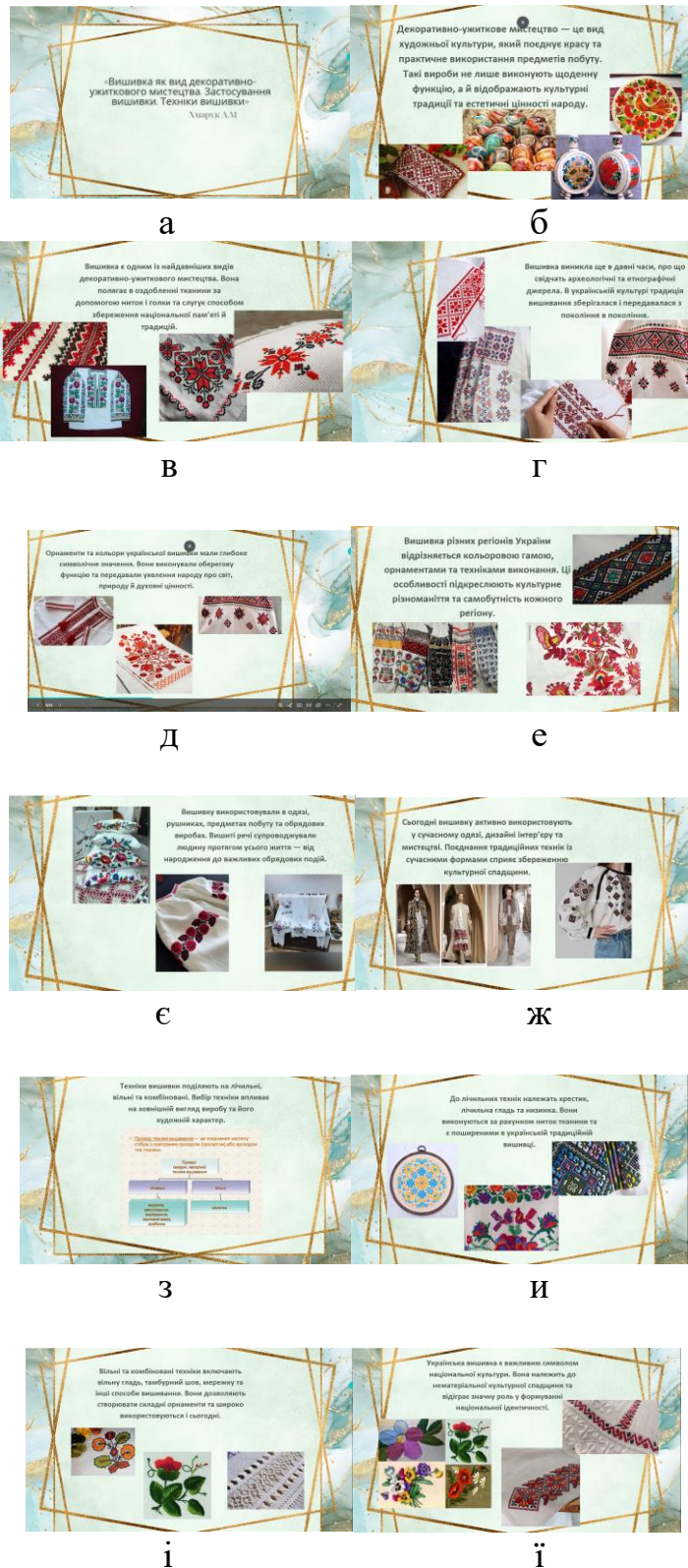

з

и

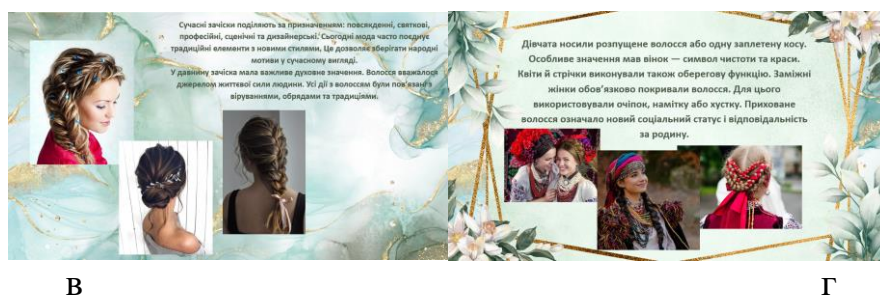
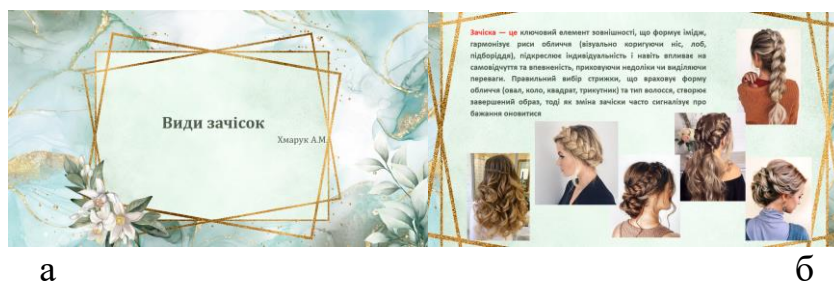
а – слайд один; б – слайд два; в – слайд три; г – слайд чотири; д – слайд п'ять;
е – слайд шість; є – слайд сім; ж – слайд вісім; з – слайд дев'ять; и – слайд
десять

Рисунок В.1 – Презентація «Орнаменти. Види симетрії. Види орнаменти.»

а – слайд перший; б – слайд другий; в – слайд три; г – слайд чотири; д – слайд п'ять; е – слайд шість; є – слайд сім; ж – слайд вісім; з – слайд дев'ять; и – слайд десять і – слайд десять; ї – слайд одинадцять;

Рисунок В.2 – Презентація «Вишивка як ви декоративно-ужиткового мистецтва. Застосування вишивки. Техніки вишивки»

а – слайд перший; б – слайд другий; в – слайд три; г – слайд чотири д – слайд п'ять; е – слайд шість; є – слайд сім; ж – слайд вісім

Рисунок В.3 – Презентація «Види зачісок»

Додаток Г
(обов'язковий)

Вправи

Рисунок Г.1 – QR-код для доступу до вправи «Взаємопов'язок народної техніки та призначення виробу»

Рисунок Г.2 – QR-код для доступу до вправи «Вибір традиційної техніки для створення декоративного виробу»

Рисунок Г.3 – QR-код для доступу до вправи «Послідовність технологічного процесу»

Додаток Д
(обов'язковий)
Відеофрагменти

Рисунок Д.1 – Символи в українських орнаментах

Посилання на відео: <https://www.youtube.com/watch?v=mNylUjbbHoU>

Рисунок Д.2 – Українська вишиванка! Орнаменти вишиванки. Знаки і символи української вишивки

Посилання на відео: <https://www.youtube.com/watch?v=2jxQrzg9tn4>

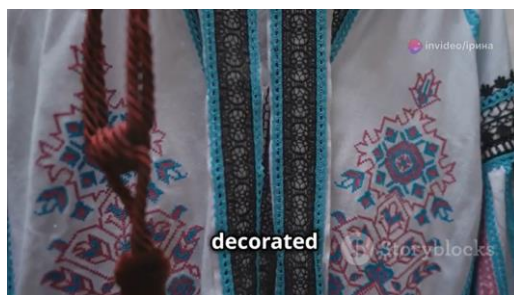

Рисунок Д.3 – Discovering the Beauty and Symbolism of Vyshyvanka

Посилання відео: <https://www.youtube.com/watch?v=pPWizvQ4quc>

Рисунок Д.4 – ВАРЕНИКИ ПО-УКРАЇНСЬКИ та трохи історії

Посилання відео: <https://www.youtube.com/watch?v=pBchkaesit8>

Рисунок Д.5 – Varenyky — Video recipe

Посилання відео: <https://www.youtube.com/watch?v=lb1daeL-lLc>

Рисунок Д.6 – Varenyki - Ukrainian Cuisine Dish - How To Cook Ukrainian Varenyki Tutorial

Посилання відео: <https://www.youtube.com/watch?v=1X19rDjMDBY>